

بازشناسی جامعه شناختی جایگاه کنونی سرمایه فرهنگی در میان خانواده های ایرانی

قاسم علایی زاده

q_alaaee@yahoo.com

چکیده

خانواده های امروزه ایرانی، برخلاف چنددهه گذشته گرچه از نظر سرمایه فرهنگی نهادینه ارتقاء یافته، دچار فرسایش تدریجی سرمایه فرهنگی (ذهنی - کالبدی) یا عادت واره ها و سرمایه فرهنگی عینی شده است. در بررسی حاضر به روش پیمایشی، با کمک ابزار پرسش نامه پژوهش گر ساخته (ترکیبی از سئوالات باز، نیمه باز، بسته و گویه ای) و ضریب آلفای 0/80 با نمونه تصادفی ساده 350 (از میان 1013 دانش جوی دانشگاه صنعتی شریف ورودی سال 1394 در شهر تهران) نشان می دهد؛ در پی فرسایش و کاهش چشم گیر سرمایه های فرهنگی خانواده ها، سرمایه های اجتماعی و اقتصادی این کمبود را باید به اجبار جبران سازند. نظام آموزش و پرورش، دانشگاه ها، رسانه ها و محیط های مختلف اجتماعی (میدان ها) همگی در ارتقاء یا فرسایش گونه های مختلف سرمایه های فرهنگی به طور کلی سهم متفاوت و والایی دارند. حال آن که پی یور دیو در اواخر سده بیستم میزان سرمایه فرهنگی خانواده در میان گروه های مختلف اجتماعی را یگانه علت موفقیت تحصیلی فرزندان در جامعه مورد مطالعه خود می دانست.

واژگان اساسی

خانواده امروزی - روش پیمایشی - عادت واره - سرمایه فرهنگی - سرمایه اجتماعی - سرمایه اقتصادی.

1

مقدمه

سه منبع عمده سرمایه‌فرهنگی به نظر بوردیو عبارتند از: پرورش خانوادگی، آموزش رسمی و فرهنگ شغلی که باعث تفاوت بین دارندگان و افراد فاقد این سرمایه می‌شود. شناختن و توانایی پذیرش محصولات فرهنگی ناشی از تفاوت در استعداد است که شامل سلیقه‌های خوب، شیوه راه و رسم پسندیده، پیچیدگی شناختی و توانایی پذیرش محصولات فرهنگی مشروع از قبیل موسیقی، تئاتر و ادبیات می‌شود (میرزابیگی، 1393: 88-89). براین اساس، فرضیه‌ای در ذهن شکل می‌گیرد که والدین کم‌بهره از سرمایه فرهنگی، فضاهای فرهنگی سطح پایین‌تری را در خانواده فراهم می‌آورند که در چنین فضاهایی نمی‌توان شناخت، رشد و شکوفاشدن استعدادها و بارور شدن خلاقیت‌های فرزندان و موفقیت تحصیلی آنان را انتظار داشت.

تعریف موضوع پژوهش

سرمایه فرهنگی خانواده نیز به نوبه خود بر نوع نگرش‌ها و باورهای اعضای خانواده اثرگذار است، یعنی هر اندازه سرمایه فرهنگی خانواده افزایش یابد، عادت‌واره‌ها و به عبارتی خلق و خوی حاکم بر خانواده نسبت به ارزش‌مندی و ادامه‌ی تحصیل از اهمیت بیش‌تری برخوردار می‌گردد. یعنی میزان تحصیلات و بهره‌مندی از سرمایه و کالاهای فرهنگی با یکدیگر پیوند می‌یابد. دی‌مگیو^۱ و مایکل اوسیم^۲ در تحقیقات خود، «میزان تحصیلات افراد را مؤثرترین عامل برای بهره‌مندی از کالاهای فرهنگی معرفی کرده‌اند» (دی‌مگیو، 2007: 161). و چنان‌که یافته‌های پژوهش‌های دی‌مگیو و اوسیم نشان می‌دهد، در هر خانواده انواع سرمایه‌های (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) بر یکدیگر اثر می‌گذارد و سرمایه فرهنگی، رقیب سرمایه اقتصادی و اجتماعی خانواده، به شمار می‌آید. کنولست^۳ و بروک^۴ (2004: 233) وضعیت تحصیلی فرزندان را تابعی از «شرایط محل تولد، سطح تحصیلات پدر و مادر، نوع جنسیت فرزند و چگونگی گذران اوقات فراغت فرزند در سنین کودکی و نوجوانی می‌دانند».

بیان مسأله پژوهش

اصطلاح سرمایه فرهنگی^۵ بازنمای کلی پیشینه تحصیلاتی خانوادگی، عادت‌واره‌ها، ترجیحات و کردارهای زیبایی‌شناسانه طبقات و خرده‌طبقات موجود در ساختار اجتماعی، با تمرکز برداشتن یا نداشتن ذایقه و سلیقه‌ی اشکال هنری متعالی (نقاشی، موسیقی، ادبیات و تئاتر) تعریف می‌شود و به همین دلیل، هر طبقه (و خرده طبقه‌ای) از الگوی منحصر به فردی از ذایقه برخوردار می‌گردد که با ترکیب خاصی از سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی هماهنگ است (وانینگر، 2006). گاهی، سرمایه فرهنگی به عنوان برخوردار از فرهنگ پایگاه‌های اجتماعی، گرایش‌ها و انگاره‌ها^۶ در نظر گرفته می‌شود که اغلب با ساز و کارهای مهم بازتولید سلسله مراتب اجتماعی^۷ پیوند می‌یابد (هایس، 2004).

بازشناسی میزان جایگاه و نقش مؤلفه‌های سرمایه‌های فرهنگی جامعه شهری در ایران در مقایسه با دیدگاه‌های نظری و پژوهشی خارجی، مسأله اصلی این پژوهش خواهد بود.

هدف کلی پژوهش

شناخت چگونگی میزان تأثیرگذاری متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، محل زندگی، پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده) بر سرمایه‌های سه‌گانه فرهنگی خانواده خواهد بود.

1 - Paul DiMaggio

2 - Michael Useem

3 - Wim Knulst

4 - Andries Van Den Broek

5 - Cultural capital

6 - Ideas

7 - Social Hierarchy

پرسش پژوهش

چه نوع رابطه‌ای بین سرمایه فرهنگی خانواده و پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانواده‌های ایرانی وجود دارد؟

بازشناسی مفاهیم اولیه

1. چیستی سرمایه

بورديو (1984) جامعه‌شناس فرانسوی به‌عنوان یکی از شخصیت‌های پسامدرنیته، مطالعات خود را با مارکس شروع کرد و سپس با وبر ادامه داد. از این رو وی علاوه بر سرمایه اقتصادی و اجتماعی ابزار مفهومی جدیدی را تحت عنوان سرمایه فرهنگی^۸ ابداع نمود تا موقعیت افراد را با توجه به مقدار دسترسی آنان به هریک از این گونه‌های مختلف سرمایه بسنجد.

2. چیستی فرهنگ

فرهنگ معانی گونه‌گونی دارد. از نظر انسان‌شناختی، مفهوم کلی فرهنگ در مقابل مفهوم طبیعت بر ساخته شده است و فرهنگ شامل تمام چیزهای اکتسابی، قابل انتقال و نه فطری است که انسان‌ها را تبدیل به موجوداتی می‌سازد تا شرایط هستی خاص خود را پدید آورند. فرهنگ، در معنای رایج به آگاهی‌های علمی، هنری و ادبی یک فرد اشاره دارد؛ فرهنگ انسان فرهیخته را در برابر انسان نافرهیخته قرار می‌دهد. در سطح کلی جامعه، فرهنگ به داشته‌های فکری و هنری اشاره دارد. جامعه‌شناسان برای خاتمه دادن به این سردرگمی‌ها در این مورد از فرهنگ عالمانه یا فرهنگ فرهیخته سخن می‌گویند که منظورشان فرهنگ نخبگان فکری است.

3

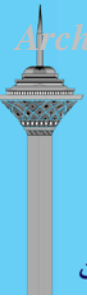
در معنای جامعه‌شناختی، فرهنگ به مجموعه‌ای از ارزش‌ها، هنجارها و اعمال اکتسابی و مشترک میان اکثریت اشخاص اطلاق می‌شود. این تعریف بیان‌گروجهی انسان‌شناختی از فرهنگ، و نیز حاکی از کنار گذاشتن مسأله طبیعت/ فرهنگ در پی تحقیقات جامعه‌شناختی در مورد کردارهای فرهنگی^۹ است. این تعریف علاوه بر کالاها و خدمات مرتبط با آثار هنری، کالا و ارتباطی (نشریات، رادیو، تلویزیون)، اوقات فراغت (مطالعه کتاب، رفتن به رستوران، تئاتر، کنسرت، ورزش و ...) را نیز در بر می‌گیرد. چنین روی‌کرد فراگیر فرهنگ در معنای جامعه‌شناختی آن، فرهنگ فرهیخته را به اعمال والای بسیار روشن‌فکرانه تقلیل نمی‌دهد (بون ویتز، 2010 : 109-111).

بورديو، فرهنگ را نوعی اقتصاد، یا بازار می‌داند که در این بازار، افراد مختلف سرمایه‌ی فرهنگی را به جای سرمایه‌ی اقتصادی به کار می‌گیرند و این سرمایه بیش‌تر نتیجه‌ی خاستگاه طبقاتی اجتماعی افراد و تجربه تحصیلی آن خواهد بود. در این بازار است که سرمایه‌هایی کم و بیش نصیب همه می‌شود تا آن را گسترش داده و موقعیت خود را بهبود بخشند، و یا بر عکس آن را از دست می‌دهند و باعث تنزل موقعیت خود در درون نظام اقتصادی می‌گردند (ریترز، 1993: 111).

برخی جامعه‌شناسان از فرهنگ‌والا و فرهنگ عامه برای متمایز کردن انواع مختلف فرهنگ استفاده می‌کنند. فرهنگ‌والا شامل موسیقی کلاسیک، اپرا، باله، تئاتر زنده و فعالیت‌هایی است که بینندگان آن‌ها افراد نخبه هستند. اما فرهنگ عامه شامل فعالیت‌ها، محصولات و خدماتی است که اغلب آن‌ها را به طبقه متوسط و کارگر نسبت می‌دهند، مانند کنسرت راک، ورزش‌های پر تماشاگر، فیلم‌ها، سریال‌های ساده بی‌محتوا و برنامه‌های طنز تلویزیون. البته به دلیل ظهور جامعه مصرفی همراه با افزایش چشم‌گیر دسترسی توده‌ها به کالاهای تجملی، فاصله عمیق بین فعالیت‌ها و دارایی‌های ثروت‌مندان و نخبگان اجتماعی با توده مردم تا اندازه‌ای کاهش یافته است (کندال، 2010: 94-122).

8 - Cultural capital

9 - Cultural practices

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

مکتب فرانکفورت با چهره های برجسته ای چون آدورنو^{۱۰}، هورکهایمر^{۱۱} و بنیامین^{۱۲} فرهنگ را ابزار بسیار مهم مبارزه طبقاتی می دانست و آن را به فرهنگ مسلط و فرهنگ آزادی بخش یا متعهد تقسیم می کرد. با این باور که هنر و فرهنگ مسلط، اغلب در خدمت فرهنگ از خود بیگانه کردن مردم و وادار نمودن آنان به پذیرش سلطه سرمایه داری است. (فکوهی، ۱۳۹۳).

سه شکل رایج فرهنگ عامه عبارت است از: مد، فعالیت های اوقات فراغت و هوس های آنی: فعالیت های زود گذری که تعداد بی شماری از مردم از آن ها تقلید و پیروی می کنند. از دیدگاه جان لافلند^{۱۳} هوس ها^{۱۴} چهار دسته اند: 1- هوس های مربوط به اشیاء که ارزش خریداری ندارند. 2- هوس های عملی مانند سوراخ کردن بدن برای آویزان کردن زینت آلات. 3- هوس های اعتقادی مانند ایدئولوژی های عصر جدید. 4- هوس های شخصیتی. اما مد^{۱۵} روش های جدید رفتار، تفکر، نوع آرایش و پوشاک است که بیش از هوس های زودگذر دوام می آورد و بسیار شایع تر است، مانند شیوه پرورش کودک، پوشاک، موسیقی، حتی ورزش و پرورش اندام (کندل، ۲۰۱۰: ۱۲۴).

همیشه در کنار مفهوم فرهنگ، از خرده فرهنگ سخن به میان می آید که به نظر محسنیان راد براساس نظریه های مربوط به ارتباطات میان فرهنگی باید از به کارگیری اصطلاح جافتاده و قدیمی پاره/ خرده فرهنگ نیز اجتناب و به جای آن از اصطلاح هم فرهنگی^{۱۶} استفاده گردد، زیرا اصطلاح پاره فرهنگ در درون خود حکایت از وجود یک کل و یک جزء، یک اصل و یک فرع، یک مهم و یک کم اهمیت دارد. گویی پاره فرهنگ یک فرهنگ فرعی و ثانویه است، در حالی که به کارگیری اصطلاح هم فرهنگی نمایان گر رابطه ای دو جانبه است (محسنیان راد، ۱۳۹۱).

3. چیستی عادت واره ها

در بررسی عمل اجتماعی و زندگی روزمره مردم، عادت واره (منش یا ملکه)^{۱۷} واسطه بین توجیه دیدگاه کنش گرایی و ساختارگرایی است. یعنی میان ساختارهای فرا فردی که عمل را توجیه می کند و تصمیم گیری آگاهانه فردی عادت واره دخالت دارد. در این صورت، عادت واره تا چه اندازه می تواند مفهومی انتزاعی و ذهن گرایانه باشد؟ عادت واره، از نظر بوردیو، با خُلق و خواهاو شکل های طبقه بندی شده زاینده ای همراه است که در موجودات بشری تجلی می یابد و سه ویژگی دارد:

- 1- فقط درون ذهن کنش گران وجود دارد.
- 2- فقط در اعمال کنش گران و در تعامل آنان با یکدیگر و محیط اجتماعی مطرح می شود. از این طریق و به دلیل همین تعامل است که عادت واره اهمیت می یابد: مانند شیوه های حرف زدن، حرکت کردن، ساختن اشیاء و به طور کلی هرگونه منش فردی.
- 3- بوردیو منطق عملی و وجود خُلق و خواهاو عادت واره ها را ورای آگاهی می داند. نه این که وی عقلانیت حساب گران را به عنوان یک پدیده اجتماعی رد کند، بلکه اهمیت و مناسبت آن را بهتر می پذیرد (رضایی، ۱۳۸۹).

10 -Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno

11 - Max Horkheimer

12 - Walter Bendix Schonflies Benjamin

13 - John Laughland

14 - Fads

15 - Fashion

16 - Co- Culture

17 - Habitus

بنابر این، کنش هر فرد نتیجه‌ی رابطه‌ی بین تمایلات شخصی (عادت‌واره‌ها) و جایگاه وی در میدان (سرمایه) است به گونه‌ای که امکان بروز کنش‌ها در شرایطی خاص فراهم می‌سازد که این رابطه را مایکل گرنفل^{۱۸} (1998) چنین خلاصه می‌کند:

$$\text{کنش} = \text{میدان} + [(\text{سرمایه}) \times (\text{عادت‌واره})]$$

عادت‌واره‌ها منش هر انسانی تابعی از شرایط فرهنگی، تاریخی، مکانی، زمانی، آموزشی و در حقیقت همان درونی‌کردن عواملی است که از بیرون بروی وارد می‌شود و برای هر فرد به نوعی ویژه تصور می‌گردد. در نتیجه با وجودی که رفتار فرد تابعی از ساختارهای کلی بیرونی است ولی با ایجاد میدان و فضای خاص خود بر اساس عادت‌واره‌ها، ایجاد میدان جدید امکان‌تغییر در رفتارهای پیش‌بینی شده را میسر می‌سازد (رضایی، 1389).

4. چیستی ذایقه فرهنگی

مفاهیم ذایقه یا سلیقه و ترجیحات فرهنگی در کتاب تمایز اساس مطالعه بوردیو را می‌سازد و ذایقه که خود یک عمل و محصول میدان و عادت‌واره‌هاست، در نظریه بوردیو سه کارکرد اساسی دارد:

1- خودآگاهی افراد از جایگاه‌شان در جامعه، 2- نزدیک‌سازی و طبقه‌بندی افرادی که دارای ذایقه‌های مشابه هستند و 3- متمایزسازی آنان از طریق ذایقه‌های هویت دهنده خود (بوردیو، 1984). توسلی ذایقه‌ی فرهنگی را تابعی از سرمایه فرهنگی به شمار می‌آورد که مولود پیش زمینه اجتماعی و به طریق اولی متأثر از جنسیت و رویکرد متفاوت آن به جهان است. در نتیجه، آن چه موجب مصرف فرهنگی متعالی‌تر می‌گردد، برخوردار از سرمایه‌ی فرهنگی بیشتر است که ویژگی کاملاً ذهنی دارد (توسلی، 1386).

ذایقه نقش واسطی دارد که عادت‌واره هر فرد از طریق ذایقه‌های متمایز کننده، با دیگری فاصله ایجاد می‌کند (جهان گردی، 1393).

5. چیستی ذایقه هنری

تئودور آدرنو^{۱۹} بیش از هر نویسنده‌ی دیگری در نیمه‌ی اول قرن بیستم، در باب موسیقی نظریه پردازی کرده است تا جایی که برخی وی را به عنوان بنیان‌گذار جامعه‌شناسی موسیقی معرفی می‌کنند. ازدیدگاه او، پدیده صنعت فرهنگ (توده‌گرایی فرهنگ)، موسیقی عامه را به صورت معیار در آورده است، بدین معنی که آن را ساده و قابل فهم برای عامه ساخته است. بدون این که به زیبایی‌های آن توجه داشته باشد و تولید انبوه را هدف خود قرار داده، عامه مردم را نیز به این نوع موسیقی که آن‌ها را از اضطراب و نگرانی‌های روزمره بازمی‌دارد (امیر مظاهری، 1394).

6. سلیقه همه چیز خوار یا تک‌خوار فرهنگی

اقشار بالای جامعه با برخوردار از الگوهای مصرف متنوع‌تری همه‌چیزخوار^{۲۰} یا چند فرهنگی و اقشار پایین جامعه را تک‌خوار^{۲۱} و تک‌فرهنگی می‌نامند. در میان همه چیزخوارها به دلیل برخوردار از سطح تحصیلات، آمادگی برای پذیرش سبک‌های فرهنگی^{۲۲} دیگر، غیر از آن چه متعلق به خودشان است بیشتر از قشر پایین است (فکوهی، 1389).

18 - Michael Grenfell

19 - Theodor W. Adorno

20 - Omnivore

21 - Univore

22 - Cultural Styles

در گذشته تفاوت های بین ذایقه، مصرف فرهنگی و هم چنین تفاوت های شیوه های زندگی در قشر بندی اجتماعی چندان مطرح نبود و نوع مصرف، وابسته به پایگاه اجتماعی افراد مورد توجه قرار نمی گرفت بلکه متغیرهایی مانند سن، جنسیت، قومیت و تمایلات جنسی در نوع مصرف فرهنگی افراد مؤثر شناخته می شد.

اصطلاح همه چیز خوار بیان گر سلیقه افرادی است که (مثلا به دلیل سطوح بالای تحصیلات و پویایی اجتماعی خود) انواع فرهنگ ها را قبول دارند و اشخاص سازگاری هستند و حتی برخلاف شیوه های فرهنگی که در آن اجتماعی شده اند، نسبت به دیگر سبک های فرهنگی گشاده رویی بیش تری نشان داده و به آزمایش انواع مختلف مصرف فرهنگی علاقه مندی زیادی دارند (کوان، 2013).

7. رابطه سرمایه، ذایقه فرهنگی با طبقه اجتماعی

چهار نوع سرمایه در جامعه نقش های متفاوتی را ایفاء می کنند، در نتیجه هر یک در شکل گیری قدرت و نابرابری اجتماعی مؤثر هستند. سرمایه اقتصادی، منابع مالی را توصیف می کند. سرمایه اجتماعی مربوط به پیوندهای اجتماعی است که افراد قادرند آن ها را به نفع خاص خود بسیج کنند و سرمایه فرهنگی که دارای ابعاد متفاوتی از جمله دانش عینی درباره هنرها و فرهنگ ها، سلیقه ها و ترجیحات فرهنگی، و مهارت های فرهنگی مانند نواختن آلات موسیقی و توانایی تشخیص خوب و بد هنری است.

8. چیستی فضای اجتماعی

فرض بر این است که افراد در یک فضای اجتماعی^{۲۳}، موضع گیری ها^{۲۴} و منافع مشترکی را بسط داده، رفتار و طرز فکرهای مشابهی را عرضه خواهند کرد (بورديو، 1984).

بورديو در کتاب نظریه ی کنش: دلایل عملی و گزینش عقلانی (1994)، مفهوم فضای اجتماعی خود را هم پیوند با میدان می داند و می نویسد:

هنگامی که از فضای اجتماعی کلی به مانند یک میدان سخن می گویم، منظورم این است که در عین حال هم یک حوزه ی قدرت است و اراده خود را بر عاملان اجتماعی که در سایه آن مشغول اند، تحمیل می کند و هم یک حوزه مُنازعه است چون عاملان، درون آن به رویارویی مشغولند (بورديو، 1994: 75).

9. نظریه میدان اجتماعی

بورديو همانند گیدنز در نظر دارد با طرح دو گانه عاملیت/ ساختار، اما نگاه جدیدی به کنش داشته باشد.

وی این کار را با تأکید بر مفهوم رابطه انجام می دهد. به این معنی که واقعیت اجتماعی را نه نتیجه مستقیم رفتار فردی و نه حاصل تعیین های ساختار اجتماعی می داند. بلکه آن را در رابطه با دیالکتیک سوژه و ابژه^{۲۵} (عین و ذهن) تعریف می کند. به این ترتیب، رابطه متقابلی میان کنش گرو ساختار شکل می گیرد (جمشیدی ها، 1386: 2).

برای فهم بهتر مفهوم میدان بورديو باید به سه نکته توجه داشت:

- 1- رابطه هر میدان مورد نظر با میدان های قدرت و سیاست.
- 2- ترسیم مکان شناسی اجتماعی^{۲۶} یا نقشه ساختار عینی موقعیت هایی که این میدان و روابط میان آن ها در رقابتی بر سر شکل سرمایه مختص به این میدان را می سازد.
- 3- تجزیه و تحلیل ریختارهای^{۲۷} عاملان این میدان (رضایی، 1389).

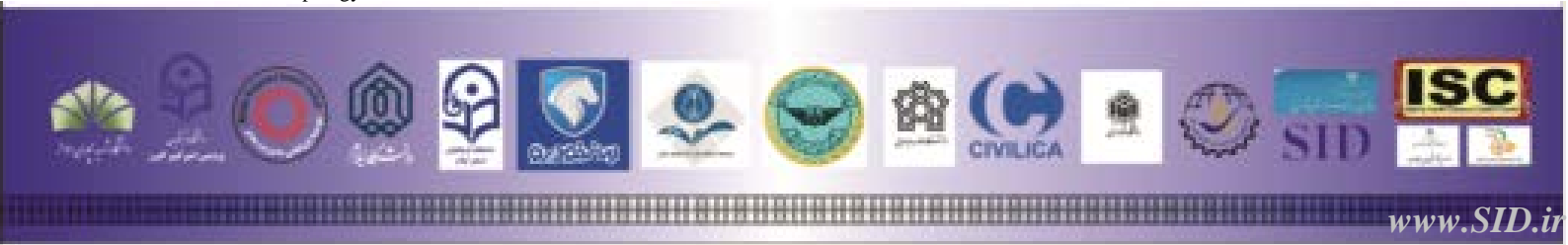
6

23 - Social space

24 - Dispositions

25 - Subject & Object

26 - Social topology

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

از نظر بورديو عاملين اجتماعى به صورت مداوم در ميدانها در حال كشمكش هستند. ميدانها شامل مواردى مى شود كه محل منازعه هستند مثل كالاهاى فرهنگى^{۲۸}، مسكن^{۲۹}، تمايز^{۳۰}، و تشخص فرهنگى^{۳۱}، اشتغال^{۳۲}، مالكيت زمين^{۳۳}، قدرت^{۳۴}، سياست^{۳۵}، طبقه^{۳۶} و منزلت اجتماعى^{۳۷}. بر اين اساس مناسبات افراد در ميدان خصلتى عينى و غير ارادى مى يابد(قربانى ريك، 1393).

اصلى ترين زمينه ي كشمكش در ميدان، بر سر قدرت است كه برآمده از سرمايه ي افراد در مناسبات اجتماعى است. بورديو در اين رابطه چهار نوع سرمايه اقتصادى^{۳۸}، فرهنگى^{۳۹}، اجتماعى^{۴۰} و نمادين^{۴۱} را از هم متمايز مى سازد كه در هر ميدانى، ميان بازى گران يا گروه هاى اجتماعى داد و ستد مى شود؛

1. سرمايه اقتصادى، يعنى ثروت^{۴۲} و پولى كه هر بازى گر يا كنجش گر اجتماعى در درست دارد و شامل درآمدها و بقيه انواع منابع مالى است كه در قالب مالكيت، جلوه مى كند. تشابه زيادى با مفهوم ماركسى كلمه سرمايه دارى شامل سرمايه توليدى مى گردد كه مى تواند براى توليد اشياء و خدمات به كار آيد (فكوهى، 1390). سرمايه ي اقتصادى مى تواند براى صاحب خود سرمايه ي فرهنگى و اجتماعى ايجاد كند و سرمايه ي فرهنگى نيز دوباره با كار كرد خود سرمايه اقتصادى را به وجود آورد.

2. سرمايه اجتماعى، يعنى شبكه اى^{۴۳} از روابط فردى و گروهى كه هر فردى در اختيار دارد و شامل همه منابع واقعى و احتمالى است كه فرد در درون آن قرار گرفته است و مى تواند در پي عضويت در شبكه اجتماعى كنجش گران يا سازمانها به مقامات و روابط گروهى يا شبكه هاى اجتماعى دوستى و مانند آن به نفع خود استفاده كند(فكوهى، 1390).

3. سرمايه فرهنگى، يعنى قدرت شناخت و شايستگى استفاده از كالاهاى فرهنگى در هر فرد و در برگيرنده تمايلات پايدار فرد است كه در جريان اجتماعى شدن دروي انباشته مى شود كه فرهنگ^{۴۴} از نظر بورديو همانند نوعى اقتصاد يا بازار است(فكوهى، 1390).

سرمايه فرهنگى با مفهوم سبك زندگى^{۴۵} و بر^{۴۶} بسيار نزديك است كه شامل مهارت هاى خاص، سليقه، نحوه سخن گفتن، مدارك تحصيلى و شيوه هاى مى گردد كه فرد به وسيله ي آنها خود را از ديگران متمايز مى سازد. هم چنان

7

- 27 - Habitus
- 28 - Cultural commodities
- 29 - Housing
- 30 - Distinction
- 31 - Cultural superiority
- 32 - Occupation
- 33 - Land ownership
- 34 - Power
- 35 - Politics
- 36 - Class
- 37 - Social status
- 38 - Economical
- 39 - Cultural
- 40 - Social
- 41 - Symbolic
- 42 - Wealth
- 43 - Network
- 44 - Culture
- 45 - Lifestyle

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

که وبر، سبک زندگی را از جنس رفتار می‌داند که تمایلات^{۴۷}، آن را هدایت می‌کند و بخت‌های زندگی^{۴۸}، بستر بروز آن را فراهم می‌سازد (ریکوفسکی، 2008).

4. سرمایه نمادین، یعنی مجموعه ابزارهای نمادین از جمله اعتبار^{۴۹}، حیثیت^{۵۰}، احترام^{۵۱} و شایستگی‌های^{۵۲} فردی در رفتارها (چه کلامی یا کالبدی) که هر فرد در اختیار دارد. سرمایه نمادین بخشی از سرمایه فرهنگی است و به معنای توانایی مشروعیت دادن^{۵۳}، تعریف کردن و ارزش گذاردن، آمده است (فکوهی، 1390).

توزیع این چهار نوع سرمایه تعیین‌کننده موقعیت عینی طبقاتی فرد در نظام اجتماعی است. به عبارت دیگر، ساختار طبقاتی از طریق ترکیب انواع این سرمایه‌ها به وسیله گروه‌ها مشخص می‌گردد. طبقات بالا^{۴۴}، از بیش‌ترین میزان سرمایه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نمادین برخوردار است. طبقه متوسط مقدار کم‌تری از این گونه‌های مختلف سرمایه را در اختیار داشته و طبقه پایین، کم‌ترین مقدار این ترکیب از منابع را مورد بهره برداری قرار می‌دهد (ترنر، 2001).

بنابراین سرمایه فرهنگی را می‌توان توانایی فرد در تصرف و استفاده از کالاهای فرهنگی و نیز توانایی‌های ادبی گفتاری تعریف کرد. هایس^{۵۵} (2004) اصطلاح سرمایه فرهنگی را بازنمای جمع نیروهای غیراقتصادی مثل زمینه خانوادگی، طبقه اجتماعی، سرمایه‌گذاری‌های گونه‌گون و تعهدات نسبت به تعلیم و تربیت، منابع مختلف و مانند آن‌ها می‌داند که بر موفقیت (علمی یا تحصیلی) تأثیر می‌گذارد. سرمایه فرهنگی به عنوان برخوردار از فرهنگ پایگاه‌های اجتماعی، گرایش‌ها و انگاره‌ها تعریف می‌شود که اغلب به عنوان ساز و کار مهم در بازتولید^{۵۶} سلسله مراتب اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (هایس، 2004).

مسئله اساسی بوردیو؛ نخست شیوه زندگی همراه با تشخیص/ تمایز برای طبقات فرادست، دوم آمیخته با خوش‌نیتی فرهنگی^{۵۷} برای طبقات میانی و در نهایت، معیشت آکنده از رفع نیاز^{۵۸} و در سطح بقاء^{۵۹} برای طبقات فرو دست. او تأکید می‌کند که گروه‌های برتر جامعه، تعیین‌کننده‌ی تمایز سرمایه فرهنگی با ارزش^{۶۰} از بی ارزش^{۶۱} هستند. در این میان عادت‌واره‌ها^{۶۲} به مفهوم بنیان‌های زاینده‌ی قضاوت‌های قابل طبقه بندی و مولد نظام طبقه بندی کنش‌ها خواهند بود (چاوشیان، 1393).

البته ریتزر^{۶۳} از عادت‌واره‌ها به ساختمان ذهنی^{۶۴} نام می‌برد که؛

8

- 46 - Max Weber
- 47 - Desires
- 48 - Life chances
- 49 - Credibility
- 50 - Prestige
- 51 - Regard
- 52 - Merits
- 53 - Legimatization
- 54 - Higher classes
- 55 - Jessica Anne Hayes
- 56 - Reproduction
- 57 - Cultural grace
- 58 - Necessity
- 59 - Survival
- 60 - Valuable
- 61 - Valueless
- 62 - The habitus
- 63 - George Ritzer
- 64 - Mental structure

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

مردم از طریق آن ها، با جهان اجتماعی سرو کار می یابند... منش به طور دیالکتیکی محصول درونی شدن ساختارهای جهان اجتماعی است. منش به طرح های تفسیری، بیش تر ناخودآگاه یا به نحو ضمنی به کار گرفته شده ای اشاره دارد که نحوه ی کار جهان و نحوه ی ارزیابی امور را به ما نشان می دهد، و دستورالعمل هایی برای کنش ارایه می کند (ریترز، 1393).

دیدگاه بورديو در معرض نقدهایی قرار گرفته است. چنان که دو مون لیبر^{۶۵} (2005) مدعی است، او اندیشه های ساده ی خود را در پس واژه های پیچیده پنهان ساخته است که بازتاب همان جدال کهنه ی جامعه و فرد یا تعیین گرایی و آزادی است (مؤید حکمت، 1392).

10. نظریه میدان قدرت

میدان قدرت از یک طبقه ی حاکم متحد تشکیل نشده، بلکه از قشرهای ناهمگون نخبگانی تشکیل می شود که جایگاه آن ها بر اساس شکل های مختلف سرمایه استوار است و گروه هایی که به بیش ترین میزان سرمایه اقتصادی دسترسی دارند، در جایگاهی قرار می گیرند که بورديو آن را میدان قدرت^{۶۶} می نامد (بورديو، 1984).

درک مسأله ی قدرت در برداشت ساختارگرایانه توسط کسانی نقد می شود که دیدگاهی مبتنی بر کارکرد مشترک در اجتماع دارند. مشکل در این جا است که روی کردهای کارکردگرایانه همواره پیش شرط های پنهان و نهفته ای را برای توزیع امکانات و فرصت ها، روابط مقتدرانه ی رسمی و دیگر روابط در نظر می گیرند که آن پیش شرط ها معمولاً به عنوان ویژگی های ساختاری محسوب می شوند و نه کارکردی (بورديو، 1984).

11. ابعاد نظری سرمایه ی فرهنگی

سازه ی سرمایه فرهنگی در پی اشاره به این موقعیت است که ذایقه ی فرهنگی موجب منزلت برتر برخی از گروه ها نسبت به یکدیگر می شود. چنان که توانایی کسب مدرک تحصیلی نشانه ی برتری ذاتی نیست، اما شیوه ی جدیدی در بازار فرهنگی پدیدار گشته که یک گروه اجتماعی خاص به منظور کسب برتری بر سایر گروه ها از آن استفاده می کند. علاوه بر این مالکیت سرمایه ی فرهنگی افراد منابع یا سرمایه ی مادی آن ها را منعکس نمی کند. سرمایه ی فرهنگی حاصل از شرایط خانوادگی و آموزش های مدرسه ای می تواند تا حدی مستقل از دارایی های مادی عمل کند و حتی کمبود پول را به عنوان قسمتی از راهبرد فرد یا گروه برای تعقیب قدرت و جایگاه اجتماعی جبران سازد.

نظریه ی سرمایه فرهنگی بر رابطه ی بین تحصیلات، خانواده و طبقه اجتماعی تأکید دارد تا تأثیر جنبه های چهارگانه سرمایه فرهنگی (برخورداری از فرهنگ روشن فکرانه، عادت به مطالعه، ارتباطات فرهنگی و منابع فرهنگی) را بر روی افراد خانواده بررسی کند.

البته اندازه گیری تعیین مقدار تأثیر فرهنگ مسلط و ارزش تحصیلات در هر جامعه ای نسبت به فرهنگ جامعه دیگر چندان آسان نبوده، و سرمایه فرهنگی به منزله برخورداری از تحصیلات رسمی تحت تأثیر عادات و آراء های مسلط از جمله نگرش ها و ارزش های وابسته به طبقه حاکم قرار دارد (سالیوان، 2002).

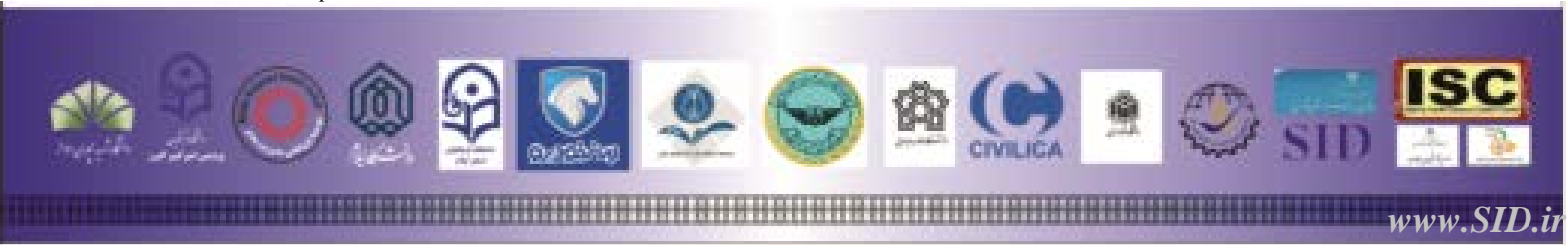
برخی مانند سگروه بوچی^{۶۷} (2009) سه الگوی پیش بینی کننده بازتولید فرهنگی^{۶۸}، پویایی فرهنگی^{۶۹} و منابع فرهنگی^{۷۰} را برای تعیین میزان بازدهی سرمایه فرهنگی بر موفقیت تحصیلی مورد آزمایش قرار داده اند.

65 - Christian De Montlibert

66 - Field of power

67 - Segre & Bucci

68 - Cultural reproduction

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

لامونت^{۷۱} و لارو^{۷۲} هر دو تعریف کار بردی سرمایه فرهنگی را ارائه می دهند. از دید آنان، هنگامی سرمایه فرهنگی نهادی است که با نشانه های فرهنگی والایی مانند گرایش ها، ترجیحات، معرفت رسمی، رفتارها، اهداف و مدارک تحصیلی همراه شده و سبب تفکیک اجتماعی و فرهنگی شود. و از سرمایه های فرهنگی ملموس^{۷۳} مانند ساختمان ها، سازه ها، مکان های فرهنگی / میراث فرهنگی، بناهای تاریخی، کالاهای فرهنگی شخصی نظیر نقاشی ها، مجسمه ها یاد می کنند (سالیوان، 2002).

12. باز شناسی گونه های مختلف سرمایه فرهنگی

از دیدگاه بورديو سرمایه فرهنگی^{۷۴} انتقال سرمایه ی فرهنگی به سرمایه اقتصادی، بدون واسطه، امری ناشدنی است و صلاحیت ها، توانایی های فکری و گواهی یا مدرک، تنها نمایان گر نوع خاصی از سرمایه فرهنگی است که در اکثر موارد به سرمایه اقتصادی افزوده می شود. آکسل هانت^{۷۵} بر این باور است که مفهوم رابطه ی سرمایه فرهنگی و اقتصادی بورديو از ابهامات بسیاری رنج می برد. چون وی از یک سو سرمایه اقتصادی را به عنوان اساس پیدایش سلطه در جامعه سرمایه داری می پذیرد، اما از سوی دیگر معتقد است که اثربخشی سرمایه اقتصادی در برابر دارندگان سرمایه ی فرهنگی به عنوان مثال هنرمندان، متخصصان، دانشگاهیان، و غیره با برخورداری از سرمایه اقتصادی کم تر، چندان تأثیر سلطه گرانه ای ندارد (هانت، 1990).

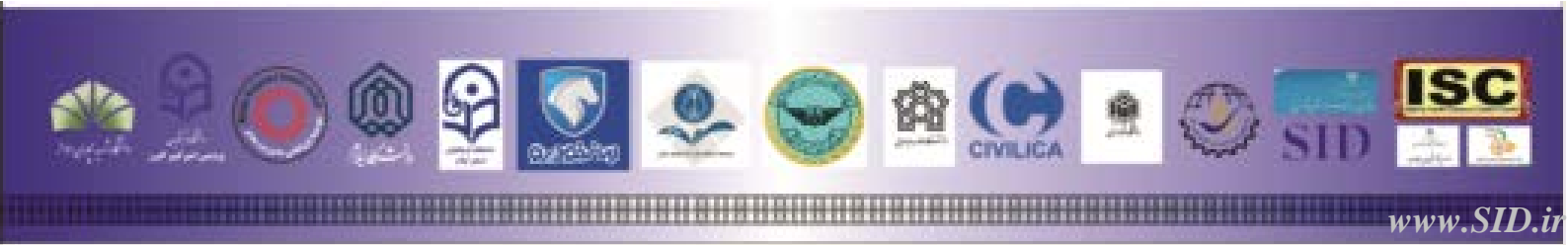
از نظر بورديو سرمایه فرهنگی در سه شکل کلی ظهور می یابد:

- 1) - ذهنی - کالبدی^{۷۶} 2) - عینی^{۷۷} و 3) - نهادینه^{۷۸}

سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی: این نوع سرمایه به بدن و ذهن، به تلاش ها و سرمایه گذاری شخصی فرد وابسته است و به وسیله خود فرد بدست می آید. کسی که برای تحصیل و برای بهبود شرایط زندگی خود فعالیت می کند، چنین سرمایه ای را بدست می آورد. گذران زمان برای کسب علم، نوعی تلاش برای کسب سرمایه ذهنی است که پیوسته و همراه فرد بوده، جزء عادت واره ها می شود. بر خلاف پول و دارایی های حقوقی دیگر که از طریق بخشش یا وراثت، خرید یا مبادله به دیگری انتقال می یابد. این نوع سرمایه نمی تواند جدا از فرد در اختیار دیگران قرار گیرد. اقدامات تربیتی جامعه، طبقه و فرد در اکتساب آن نقش اساسی داشته، به ظرفیت و استعداد یادگیری کنش گرو حافظه او وابسته است. پیوسته و همراه کنش گر بوده، پس از وی زوال می پذیرد. در واقع این سرمایه، مجموعه توانش ها و دانش های ذهنی و مهارت های عملی، تجربی و رفتاری است که در شیوه سخن گفتن، باورها، ارزش ها و نگرش های خاص فرد تجلی می یابد (فخرایی، 1388).

انباشت سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی فرد وابسته به این است که خانواده وی در دوران کودکی و نوجوانی تا چه اندازه اوقات بدون اجبار فشار اقتصادی را برای او فراهم کرده باشند. این گونه سرمایه حق استفاده دایمی فرد از ذهن و جسم خود را در پی دارد.

- 69 - Cultural mobility
- 70 - Cultural resources
- 71 - Lamont
- 72 - Lareau
- 73 - Tangible
- 74 - Cultural capital
- 75 - Axel Honneth
- 76 - Embodied state
- 77 - Objectified state
- 78 - Institutionalized state

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

سرمایه فرهنگی عینی: اشیاء مادی، کالاهای فرهنگی و رسانه ای مانند نوشته ها، کتاب ها، نقاشی ها و ابزارهای موسیقی جزء سرمایه فرهنگی عینی هستند. بهره گیری از سرمایه فرهنگی عینی به میزان سرمایه فرهنگی ذهنی فرد وابسته است (فخرایی، 1388).

در مطالعه این گونه سرمایه فرهنگی، می توان مجموع دارایی ها و موجودی کالاهای فرهنگی مورد استفاده فرد مانند تعداد و نوع کتاب ها، مجلات، تابلوهای نقاشی، دوربین عکاسی و تصویر برداری، واکمن، انواع نوارهای صوتی، تصویری، رایانه ای و اشیاء قیمتی فرهنگی را در نظر گرفت.

و سرمایه فرهنگی نهادینه: عینیت بخشیدن به سرمایه فرهنگی از طریق مدارک دانشگاهی و تحصیلی است که خارج از دارایی های مادی و عینی فرهنگی، سرمایه ذهنی وزیستی و از راه کسب عناوین تحصیلی تایید شده به صورت قانونی و نهادینه حاصل می گردد. این گونه مدارک مستقل از صاحبان خود دارای اعتبار بوده، بسان سندی عینی و رسمی، می توان افراد را از این نظر با هم مقایسه کرد و حتی می توان نرخ تبدیل این گونه سرمایه فرهنگی را به سرمایه اقتصادی برحسب ارزش پولی برآورد کرد. راهبرد تغییر و تبدیل این گونه سرمایه فرهنگی به سرمایه اقتصادی وابسته به کم یابی آن است. گسترش عناوین تحصیلی و پدیده ی مدرک گرایی در این زمینه تاثیرگذار است. برای این گونه از سرمایه فرهنگی هر نوع مدرک تحصیلی، فنی، حرفه ای، فرهنگی و هنری گرفته شده از مراکز و انجمن های رسمی، دانشگاه ها را می توان نام برد (فخرایی، 1388).

از سوی دیگر، گاهی سرمایه فرهنگی به دو شکل ایستا^{۷۹} یعنی تمام فعالیت ها و اعمال آگاهانه والدین و دیگری پویا^{۸۰} یا ارتباطی^{۸۱} یعنی تعاملات فرهنگی و روابط میان فرزندان با والدین معنا می یابد (احمدی اصل، 1390).

سرمایه فرهنگی ارتباطی شامل منابع فرهنگی و فعالیت هایی است که در روابط میان والدین و فرزندان آشکار می شود که شامل بحث و نظر میان والدین و فرزندان در مورد مسایل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و فعالیت های مدرسه از جمله کتاب هایی است که آن ها خوانده اند. این شکل از سرمایه فرهنگی ارتباطی است، زیرا نیازمند سرمایه گذاری والدین و فرزندان شان همراه با ارتباطات در حال پیش رفتی است که سرمایه اقتصادی آنان را می تواند ارتقاء بخشد. همه فعالیت ها، درگیر شدن ها و ارتقای علایق فرهنگی در این بخش قرار دارد. تمایز میان سرمایه فرهنگی ایستا و پویا از آن جهت مهم است که سرمایه فرهنگی ایستا تنها انتخاب های خود والدین و سبک زندگی آن ها را منعکس می سازد، در حالی که سرمایه فرهنگی پویا بازتاب چگونگی به کار گرفته شدن و فرهنگ پذیری فرزندان می باشد. علاوه بر این، از ویژگی های فرهنگ پویا شایستگی و لیاقت افراد و رواج شایسته سالاری^{۸۲} است در حالی که در فرهنگ ایستاپیوندهای خانوادگی، خویشاوندی و وجود رابطه ها اهمیت می یابد.

13. جایگاه سرمایه فرهنگی در روزگار کنونی

اصطلاح سرمایه در مورد فرهنگ، از آن روی رواج یافته است که میراث فرهنگی⁸³ هم چون پول می تواند به منابع اجتماعی (ثروت، قدرت و منزلت) تبدیل گردد. سرمایه فرهنگی، وجه مهمی از سرمایه اجتماعی است که در عمل تجلی می یابد. سرمایه اجتماعی، بر پایه ی هنجارها، شبکه ی ارزش ها و شیوه ی رفتاری استوار است که در واقع درون مایه سرمایه فرهنگی را می سازد.

79 - Static cultural capital

80 - Dynamic cultural capital

81 - Communicative

82 - Meritocracy

83 - Cultural inheritance

برخی صاحب نظران، سرمایه فرهنگی را دانش ها و مهارت های گونه گون می داند و برکس^{۸۴} و فولک^{۸۵} البته هر دو، واژه ی سرمایه فرهنگی را برای اشاره به قابلیت های انعطاف پذیر جوامع انسانی برای پرداختن به زیست محیط و اصلاح آن به کار می برند (آزاد، ۱۳۹۱). گلد تورپ (۲۰۰۷) معتقد است که سرمایه اقتصادی به وسیله بخشش کردن^{۸۶} یا ارث گذاری^{۸۷} به سرعت انتقال می پذیرد. در حالی که سرمایه فرهنگی در بازه زمانی طولانی و همراه با فرآیندهای اجتماعی شدن^{۸۸} به فرزندان منتقل می گردد (گلد تورپ، ۲۰۰۷).

نگاه اسمیت^{۸۹} (۲۰۰۶) به سرمایه فرهنگی، متوجه منش عادت های آن است و آن را شامل ابعادی هم چون: دانش عینی درباره گونه های مختلف هنر و فرهنگ، سلیقه ها و ترجیحات فرهنگی و ویژگی های صوری (مانند دانش، مدارک دانشگاهی و گذراندن آزمون های موسیقی)، مهارت های فرهنگی (مانند توانایی نواختن آلات موسیقی) می داند (اسمیت، ۲۰۰۶).

14. سبک زندگی

در جامعه شناسی، سبک زندگی سه مفهوم کاربردی دارد: شیوه زندگی^{۹۰}، تدبیر زندگی^{۹۱} و بخت زندگی^{۹۲}. تدبیر زندگی بر انتخاب های افراد دلالت دارد، اما بخت زندگی عبارت است از احتمال تحقق یافتن انتخاب ها. چگونگی گذران اوقات فراغت و الگوی مصرف، از جمله کالاهای فرهنگی، مهم ترین شاخص های سبک زندگی است (فاضلی، ۱۳۹۲: ۲۸). از دید وبر، سبک های زندگی علاوه بر آن که موجد تفاوت بین گروهی می شوند، به برتری منزلتی و طبقاتی نیز مشروعیت می بخشند. گروه های منزلت و طبقات از طریق سبک های زندگی به گروه های مرجع تبدیل شده، معیارهای قضاوت اجتماعی و ارزیابی اخلاقی را نیز تعریف می کنند. این اندیشه به کامل ترین وجه در آثار پی.یر بوردیو (۱۹۸۰) دنبال شده است. وی در تحلیل سبک زندگی به هفت مفهوم زمینه و میدان^{۹۳}، سرمایه^{۹۴}، منش و عادت واره^{۹۵}، عمل^{۹۶}، نماد^{۹۷}، طبقه^{۹۸} و ذایقه یا سلیقه^{۹۹} اشاره کرده است. دیوید چانی^{۱۰۰} (۱۹۹۶) عناصر سازنده سبک زندگی را ساخت اجتماعی و فرهنگ از جمله فرهنگ مدرنیته و به ویژه فرهنگ مصرف می داند.

- 84 - Jeffrey Sanchez Burks
- 85 - Dinah Volk
- 86 - Donate
- 87 - Inheritance
- 88 - Processes of socialization
- 89 - Philip Smith
- 90 - Way of life
- 91 - Stylization of life
- 92 - Life conduct
- 93 - Field
- 94 - Capital
- 95 - Habitus
- 96 - Practice
- 97 - Symbol
- 98 - Class
- 99 - Taste
- 100 - David Chaney

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

سبک‌زندگی دارای دو بعد است: 1- مصرف عینی/ مادی در پی انواع انتخاب و شکل کاربرد امکانات که شامل مصرف امور مادی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود. 2- مصرف ذهنی/ غیر مادی یعنی شکل انتخاب، و نحوه کاربرد امکانات بر پایه ی علائق، ترجیحات و ادراک از امور(امیر مظاهری، 1394).

15. روابط دو سویه سبک‌زندگی و سرمایه‌فرهنگی

بین سبک‌زندگی و سرمایه‌فرهنگی روابطی دوسویه وجود دارد. چنان‌که سرمایه‌فرهنگی فرد یا خانواده می‌تواند سبب ایجاد برخی سبک‌های زندگی شده، در نهایت سرمایه‌فرهنگی را دست‌خوش تغییرگرداند و ذایقه فرهنگی نیز تابعی از سرمایه‌فرهنگی بشمار می‌آید.

اما به نظر بولن دو راه ممکن برای نشان دادن سرمایه اقتصادی وجود دارد: فراغت خودنمایانه^{۱۰۱} و مصرف خودنمایانه^{۱۰۲}. مصرف خودنمایانه موقعیتی است که در شهرهای بزرگ ممکن است، جایی که گم‌نشافت^{۱۰۳} که در آن هرکسی دیگری را می‌شناسد، با گزلفشافت^{۱۰۴} که در آن کسی دیگری را نمی‌شناسد، جای‌گزین می‌شود. مصرف خودنمایانه‌ی کالاها شیوه‌ی مناسبی برای ارایه‌ی ثروت به دیگران است.

16. سرمایه‌فرهنگی خانواده و موفقیت تحصیلی

سرمایه‌های فرهنگی خانواده‌های طبقات بالا، موجب دستیابی فرزندان بیش‌تر آنان به مدارج تحصیلی عالی نسبت به خانواده‌های پایین‌تر می‌گردد و بروز چنین پدیده‌ای طبقه‌ی اجتماعی آنان را پایدارتر می‌سازد. گرچه برخی افراد طبقه‌ی پایین جامعه در نظام‌های آموزشی کنونی گاهی به موفقیت‌های تحصیلی دست می‌یابند و می‌توانند سبب تقویت پدیده‌ی شایسته‌سالاری^{۱۰۵} در موقعیت‌های شغلی گردند، اما سرمایه‌فرهنگی خانواده‌و به‌ویژه انتظارات والدین برای تحصیلات بالای فرزندان، راه دستیابی به مدارج تحصیلی را هموارتر ساخته، در نهایت منجر به بروز باز تولید فرهنگی در جوامع سرمایه‌داری می‌گردد. هایس^{۱۰۶} (2004) معتقد است که سرمایه‌فرهنگی با تحصیلات والدین رابطه‌ی مستقیم‌ولی با پایگاه اقتصادی خانواده رابطه‌ی غیرمستقیم دارد. بنابراین سرمایه‌فرهنگی به مجموعه‌ای از نیروها و منابع مختلف نظیر پیشینه اقتصادی خانواده، طبقه اجتماعی، سرمایه‌گذاری‌های گونه‌گون تحصیلی وابسته‌است که همگی می‌توانند بر موفقیت تحصیلی اثرگذارند(هایس، 2004). مک کی^{۱۰۷} (2004) می‌گوید که سواد اجتماعی از طریق خانواده، مدرسه، دانشگاه و حتی محیط کار به عنوان یک خصیصه‌ی اجتماعی در افراد پرورش می‌یابد. از سوی دیگر تحصیلات پدر و مادر تأثیرات مثبتی بر پیشرفت تحصیلی فرزندان آنان در مدرسه دارد. گرچه در ایران بین سطح تحصیلی پدر و پیشرفت تحصیلی فرزندان در دانشگاه در صورت خانه‌دار بودن مادر رابطه‌ی معنا داری دیده نمی‌شود(آزاد، 1391).

اما از نظر بورديو سرمایه‌ی فرهنگی بیش‌تر از طریق خانواده تا مدرسه به فرزندان انتقال می‌یابد(دی‌مجبو ، 1982). گرچه ریکوفسکی^{۱۰۸} (2006) مدعی است، بورديو سرمایه‌فرهنگی را که تاحدی ذهنی است و همواره از طریق مدارس و دانشگاه‌ها، افزایش می‌یابد با نیروی کار^{۱۰۹} عینی، برابر می‌گیرد(ریکوفسکی، 2006).

13

101 - Conspicuous leisure

102 - Conspicuous consumption

103 - Gemeinschaft / Community

104 - Gesellschaft / Society

105 - Meritocracy

106 - Steven C. Hayes

107 - Jim McKay

108 - Glenn Rikowski

با این حال بورديو برای سرمایه‌فرهنگی سه ویژگی برمی‌شمارد: یعنی 1- با پویای تدریجی به فرزندان انتقال می‌یابد. 2- به شکل مدارک تحصیلی تجلی می‌کند و 3- دارای سازوکار بازتولید اجتماعی در جوامع سرمایه‌داری پیش‌رفته است (سالیوان، 2002).

فَن^{۱۱۰} (2007) در مطالعات خود دریافت که در کشور چین پایگاه خانوادگی بر تحصیلات فرزندان اثر مستقیم دارد. چنان‌که فرصت‌های تحصیلی ارزش‌مند در انحصار خانواده‌های برخوردار از سرمایه‌اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی والا قرار می‌گیرد. سطح تحصیلات پدر و مادر، تعداد فرزندان با موفقیت تحصیلی رابطه داشته در نهایت، تحصیلات پدر بیش از تحصیلات مادر اثرگذار است (فَن، 2007).

دمیس^{۱۱۱} (2002) نمرات دانش‌آموزان را تابعی از هوش، طبقه اجتماعی و عادت‌واره آنان دانسته، سرمایه‌فرهنگی والدین را فقط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و انتظارات شغلی فرزندان پسر مؤثر می‌داند و انتخاب نوع مدرسه را تابعی از پایگاه شغلی و سرمایه‌فرهنگی والدین در نظر می‌گیرد (زاناکیس، 2011).

البته فَن و چَن^{۱۱۲} (2001) در پژوهشی مشترک بر خلاف دیدگاه‌های یاد شده، چهار عامل متفاوت یعنی ارتباط والدین با مدرسه، نظارت خانواده بر امور تحصیلی فرزندان، رابطه میان والدین با فرزندان و سرانجام آرمان‌ها^{۱۱۳} یا انتظارات^{۱۱۴} والدین از تحصیل فرزندان در پیشرفت تحصیلی آنان را مؤثر می‌دانند و معتقدند که از میان این عوامل، نقش آرمان‌ها و انتظارات والدین در شکل‌گیری باور فرزندان به ارزش تحصیلات دانشگاهی بیش‌ترین تأثیر را بر پیشرفت تحصیلی دارد که به‌همین دلیل والدین برای فراهم‌سازی شرایط آمادگی فرزندان خود در ورود به دانشگاه از دوران تحصیلی متوسطه برنامه‌ریزی درسی و مطالعاتی آنان را تنظیم می‌کنند (جیکوب، 2010: 12).

17. پویایی سرمایه‌فرهنگی و خانواده

سرمایه‌فرهنگی ممکن است به طور ملموس^{۱۱۵} یعنی به شکل بناها، محل‌ها، مکان‌ها، مناطق باستانی و آثار هنری مانند نقاشی‌ها، مجسمه‌ها، مصنوعات و نظایر آن‌ها باشد. با این حال سرمایه‌فرهنگی محدود به میراث فرهنگی ملموس نیست. در عین حال باید اشاره کرد که سرمایه‌فرهنگی ممکن است ناملموس^{۱۱۶} باشد، یعنی به صورت سرمایه معنوی به شکل انگاره‌ها، اعمال، باورها و ارزش‌هایی درآید که در یک گروه، مشترک است. سرمایه فرهنگی ملموس شامل آثار هنری از قبیل موسیقی، ادبیات و مانند آن می‌باشد که در زمره‌ی کالاهای عمومی است (مدنی، 1386). سرمایه فرهنگی مادی و غیرمادی موجود در یک بازه‌ی زمانی را می‌توان به عنوان موجودی سرمایه‌ای در نظر گرفت که بر پایه شرایط اقتصادی و شرایط فرهنگی به نوبه خود به عنوان یک دارایی، ارزش گذاری می‌شود.

بُعد ذهنی سرمایه‌فرهنگی شامل دانش، اطلاعات و ذخایر ذهنی است که صاحب آن می‌تواند به طور مستقل و بدون توسل به سرمایه‌های فرهنگی مادی دست به آفرینش و ایجاد شیوه‌های جدیدی در روند زندگی جمعی بزند و یا حداقل با در اختیار

109 - Labour power

110 - Jingbo Fan

111 - Susan Alexandra Dumais

112 - Xitao Fan & Michael Chen

113 - Aspirations

114 - Expectations

115 - Tangible

116 - Intangible

داشتن خزانه اطلاعاتی در مواقع حساس و یا موقعیت‌های پیش‌بینی نشده به واکنشی مناسب رو آورده و یا با هزینه کمی جبران نماید (کیاسی، 1387: 45).

البته، چرخش کنونی سرمایه‌های فرهنگی به سوی بُعد اطلاعاتی آن ضرورت ایجاد ارتباطات بسیار گسترده را نشان می‌دهد. چنان که کنش‌گران اجتماعی تنها با افزایش دایره‌ی فعالیت هاو افزایش محدوده‌ی شبکه‌های ارتباطی است که می‌توانند به صورت تولید کنندگان اطلاعات درآیندو پیش شرطو پیش نیاز سرمایه‌های فرهنگی معنوی، تهیه و تدارک سرمایه‌های فرهنگی مادی است (کیاسی، 1387).

سرمایه فرهنگی میراثی هم چون دانش و تجربه است که والدین برای اهداف دست‌یابی به منزلت اجتماعی و فرصت‌های اقتصادی بهتر در زندگی به فرزندان خود ارایه می‌دهند که سرمایه اجتماعی مانند گروه هم‌فکران سیاسی و اجتماعی، گروه دوستان و هم‌کلاسی‌های گذشته، گروه هم‌زمان و مانند آن در شمار عوامل تشکیل دهنده سرمایه فرهنگی است (اسمیت، 2006: 224).

اسپینگ- اندرسون^{۱۱۷} (2004) مدعی است که سرمایه فرهنگی به دو شیوه بر تحصیل فرزندان تاثیر می‌گذارد: ابتدا به صورت فراگیری مهارت های شناختی دوران کودکی و در مرتبه دوم به عنوان ذخیره سرمایه فرهنگی برای انتخاب رشته تحصیلی (فینی، 2010).

18. روابط دو سویه سرمایه اجتماعی و فرهنگی

هر دو اصطلاح سرمایه‌ی اجتماعی و سرمایه‌ی فرهنگی توسط پاتنم و بورديو مطرح گردید و هر کدام از منظری، به آن پرداختند و به همین جهت، هم‌پوشانی‌هایی را نیز از جانب این دو در برابر تعریف دوگانه از سرمایه اجتماعی شاهد هستیم. با این حال، ضروری است تا دقت بیش‌تری نسبت به این تعاریف نشان داده، مرزبندی‌های روشن‌تری ارایه گردد. همان گونه که لوییجی گایزو^{۱۱۸} (2004) و همکارانش نشان داده‌اند، کانونی ترین مؤلفه در تعریف سرمایه اجتماعی، مسأله اعتماد است. اما گاهی وجود اعتماد زیاد در داخل طایفه، قوم یا حتی در میان خویشاوندان به پدیده‌ی خویشاوند گرایی غیراخلاقی^{۱۱۹} می‌انجامد که رابطه گرایی خاص خود را در پی داشته، در مقابل وجهی از بی اعتمادی نسبت به افراد بیرون از دایره‌ی خویشاوندی را منعکس می‌سازد و موجب تضعیف شایسته‌سالاری می‌گردد.

لوییجی گایزو با قبول عناصری که پاتنم از سرمایه اجتماعی ارایه می‌دهد مانند مشارکت در مؤسسات مردم نهاد، مشارکت در انتخابات، تعداد روزنامه خوان‌ها و مؤسسات خیریه، سرانجام با یک مطالعه آماری نشان داده‌است که درنگاهی کلی‌تر، نقش عدم مشارکت اجتماعی و کمبود سرمایه اجتماعی بر عقب ماندگی اقتصادی امری قطعی است (گایزو، 2004). بورديو در تعریف سرمایه فرهنگی، نخست به معلومات کسب شده مانند با فرهنگ بودن^{۱۲۰}، دست داشتن در حوزه خاصی از دانش و مانند آن، اشاره دارد. چنان که مثلاً یک کارگر برای فهم نکات هنری در نمایشگاه نقاشی، همواره به یک راهنما نیازمند است تا برای او تابلوها، سبک‌ها و ریزه کاری‌ها را توضیح دهد، اما بر خلاف او، یک فرد تحصیل کرده برای فهم مضامین هنری به دلیل برخورداری از سواد هنری^{۱۲۱} لازم به نشانه‌ی با فرهنگ بودن به چنین راهنمایی نیاز ندارد.

117 - Gosta Esping-Andersen

118 - Luigi Guiso

119- Immoral family- oriented

120 - Highbrow / High culture

121 - Art literacy

بوردیو در مرتبه بعد به عینیت‌داشتن یافته‌های فرهنگی مانند اموال فرهنگی از قبیل تابلوها، مجموعه‌های مختلف هنری، اجناس عتیقه و در نهایت به اشکال نهادینه شده مانند مدارک تحصیلی و موقعیت‌های شغلی هم‌چون معلم، پزشک، کشیش، شهردار و مانند آن می‌پردازد. البته شکل‌های سرمایه‌فرهنگی است که می‌تواند سرمایه‌اقتصادی، اجتماعی و نمادین را با خود به همراه بیاورد و گاهی به دلیل شکل سوداگرانه‌ی آن، مورد انتقاد جدی قرار گرفته است (روحانی، 1388).

19. نقش سرمایه‌فرهنگی خانواده در آموزش

سرمایه‌فرهنگی نقش متفاوتی در موفقیت‌تحصیلی در جوامع غیر غربی به‌ویژه در جنوب شرقی آسیا در مقایسه با جوامع غربی دارد و از نظر خانوادگی والدین با ارث‌گذاری سرمایه‌های مادی، انسانی، اجتماعی و به‌ویژه فرهنگی سبب ایجاد نابرابری در کسب موفقیت‌های آموزشی و شغلی فرزندان خود می‌گردند (چاوش‌باشی، 2013). بنا بر عقیده‌ی لارو^{۱۲۲} (2003) در سلسله مراتب اجتماعی، موقعیت و منزلت شغلی ارزش بیش‌تری نسبت به مهارت و دانش تخصصی دارد و به‌همین دلیل، بوردیو در پی بحث درباره مدرک، یا سرمایه‌فرهنگی نهادینه می‌خواهد بین مهارت و منزلت تفاوت آشکاری قایل شود (لارو، 2003). کروک^{۱۲۳} (1997) و دوگراف^{۱۲۴} (2000) به این نکته پی بردند که موفقیت‌های تحصیلی با مطالعه پیوند دارد در حالی که شرکت در فعالیت‌های هنری چنین نیست و پیش‌رفت‌های تحصیلی به منابع آموزشی مانند مهارت‌های شناختی و تحلیلی وابسته است که جای شرکت در محافل فرهنگی - هنری رسمی با مطالعه ارتباط دارد (تروپ، 2002). از نظر بوردیو فرزندان طبقات فرودست (کارگر و دهقان) به دلیل سیطره‌ی فرهنگ نظام آموزشی حاکم، دچار تمایز آشکار بین فرهنگ خانواده با مدرسه شده، در جهان فرهنگی و اجتماعی متمایز با خانواده قرار گرفته، دچار مشکل تعارض می‌گردند (گولد تورپ، 2007) با این نگاه یکی از دلایل مهاجرت جوانان از مناطق روستایی به شهری آشکار می‌گردد. چنان که در جوامع امروزی، خانواده تنها منشاء انتقال سرمایه‌فرهنگی به شمار نیامده، بلکه مراکز آموزشی در این رابطه نقش به‌سزایی دارند.

20. بازشناسی سنجه‌های سرمایه‌فرهنگی به عنوان ابزار مطالعه

سرمایه‌های فرهنگی خانواده، به میزان دست‌یابی فرزندان به کالاهای فرهنگی مختلفی مانند تارنماها، رایانه‌ها، آثار نقاشی، کتاب‌ها و استفاده از فرهنگ‌نامه‌های خارجی لغت بستگی دارد (جنکینز، 1992). دی‌مجبیو (2002) پس از مطالعاتی به این نتیجه می‌رسد که امروزه با تجاری شدن فرهنگ عامیانه^{۱۲۵} و گسترش تلویزیون‌های کابلی، صنعتی شدن موسیقی، فیلم و گسترش فن‌آوری‌های چند رسانه‌ای نوین، گرایش به مطالعه، حضور در جشن‌واره‌های هنری، سالن‌های سینما و تئاتر رونق پیشین خود را از دست داده است. از سوی دیگر بی‌تردید، سنجه‌های سرمایه‌های فرهنگی تحت تأثیر متغیر جنسیت قرار گرفته‌اند. چنان که حضور زنان در رخداد‌های فرهنگی والا بر مردان فزونی یافته است. نظیر ایالات متحده آمریکا که زنان بیش از مردان در رخداد‌های فرهنگی والا، خواندن کتاب‌های ادبی، شرکت در کلاس‌های مختلف و بروز سلیقه‌های با فرهنگ بودن^{۱۲۶} نقش دارند (دی‌مجبیو، 2002). کالاهای فرهنگی شامل آن دسته از مواردی خواهد بود که تعریف‌کننده‌ی شیوه متمایزی از زیست اجتماعی است. از این رو می‌توان به مصرف الگوهای پوشش، وسیله‌های زینتی برای بدن و مکان‌های فرهنگی مانند فضاهای وابسته به تفکری ویژه مانند

122 - Annette Lareau

123 - Stephen Crook

124 - Nan Dirk De Graaf

125 - Vulgar / pop Culture

126 - Highbrow / High culture

کافی شاپ‌ها، سینماها، فرهنگ‌سراها، سالن‌های ورزشی، قهوه خانه ها، کتاب خانه ها، مساجد، امام زاده‌ها، زیارت‌گاه ها و دیگر فضاهای معروف به اماکن فرهنگی اشاره کرد.

در بین اندیش‌مندان حوزه علوم اجتماعی در مورد نماگرهای سرمایه‌فرهنگی اتفاق نظری وجود ندارد و هر یک نشانه‌های متفاوتی را بیان کرده‌اند. لامونت و لارو^{۱۲۷} (1988) هر دو معتقد هستند که بورديو با تغيير دادن پيای مفهوم کارکردهای سرمایه‌فرهنگی در نوشته هایش، تعريف آن را پیچیده‌تر ساخته، به همین دلیل نماگر های سرمایه‌فرهنگی ارایه شده از سوی بورديو و دیگر محققان متفاوت است (رضایی، 1392).

سالیوان^{۱۲۸} (2001) نیز در تحقیقی با عنوان سرمایه‌فرهنگی و پیشرفت تحصیلی، سرمایه‌فرهنگی خانواده را در سه حیطه دسته بندی می کند:

الف) فعالیت ها: که درسه بخش قابل شناسایی است؛

1- مطالعه: بسته به نوع و تعداد کتاب هایی که یک فرد در یک بازه زمانی مطالعه می کند، خواندن روزنامه و یا استفاده از کتاب‌خانه.

2- تماشای تلویزیون: تماشای برنامه‌هایی با موضوعات علمی، هنری، سیاسی و فرهنگی.

3- مشارکت در حوزه های هنری: بازدید از موزه‌های هنری، حضور در کنسرت و تئاتر.

ب) دانش فرهنگی: شناخت شخصیت‌های فرهنگی، دانش‌مندان، سیاست‌مداران، شاعران و هنرمندان.

ج) زبان: مهارت‌های کلامی و میزان دامنه لغات (رضایی، 1392).

17 لوئیک^{۱۲۹} (2005) میزان تحصیلات‌والدین، تعداد کتاب‌های موجود در منزل و مشارکت‌های هنری، اشفنبورگ^{۱۳۰} و ماس^{۱۳۱} (1997)، آشنایی با نمادهای فرهنگی طبقه برترو توانایی استفاده از آن‌ها، و دمیس^{۱۳۲} (2006)، رفتن به کنسرت، بازدید از موزه‌های هنری یا مکان‌های تاریخی، شرکت در کلاس های موسیقی، نمایش‌نامه نویسی، آموزش رقص، داشتن صلاحیت فرهنگی، زبانی و شناخت کافی نسبت به فرهنگ طبقات برتر را سنجه‌های اصلی سرمایه‌فرهنگی می‌داند. ورنر^{۱۳۳} (2004) اهل مطالعه بودن، تعداد کتاب‌های موجود در منزل، سطح تحصیلات‌والدین، گوش کردن به موسیقی کلاسیک، نویسندگی و رفتن به کنسرت موسیقی، ون. دو. ورف هورست^{۱۳۴} (2010) میزان تحصیلات‌والدین، بازدید از موزه های هنری، تماشای تئاتر، رفتن به کنسرت در طول یک‌سال و میزان مطالعه کتاب‌های غیر درسی در طول هفته، و رابسون^{۱۳۵} (2003) نیز بازدید از موزه، رفتن به نمایشگاه، عضویت در کتاب‌خانه، علاقه به موسیقی و نویسندگی را نماگرهای سرمایه‌فرهنگی می داند (رضایی، 1392).

دی گراف^{۱۳۶} (2000) در کتاب جامعه‌شناسی آموزش و پرورش برای انتقال سرمایه‌فرهنگی به این نکته تأکید می کند که؛

127 - Lamont & Lareau

128 - Thomas J. Sullivan

129 - Van Lowiek

130 - Karen E. Aschaffenburg

131 - Ineke Maas

132 - Susan Alexandra Dumais

133 - Samuel P. Verner

134 - Van De Werfhorst

135 - Colin Robson

136 - Paul M. De Graaff

براساس جامعه‌شناسی ادبیات^{۱۳۷} همواره والدین از چهار طریق توان‌مندی کتاب‌خوانی فرزندان خود را در منزل افزایش می‌دهند؛ تهیه‌ی کتاب (داشتن کتاب در خانه، امانت گرفتن کتاب از کتاب‌خانه عمومی و یا هدیه دادن کتاب)، ایجاد زمینه مناسب برای مطالعه (کتاب خواندن، علاقه مندسازی فرزندان به کتاب‌خوانی و حفظ آرامش و سکوت در خانه) و نشان دادن علاقه به کتاب (ارزش دادن به کتاب‌خوانی و نویسندگی فرزندان) و کنش متقابل مناسب خانوادگی (کتاب خواندن برای کودکان، ابراز علاقه به کتاب‌خوانی فرزندان و داستان گویی برای آنان) (دی‌گراف، 2000: 98).

و سالیوان^{۱۳۸} (2002) مشارکت انتقال فرهنگی را در چهار دسته تفکیک می‌کند: خواندن (برحسب تعداد کتاب، استفاده از کتاب‌خانه و خواندن روزنامه)، تماشای تلویزیون (تماشای برنامه‌های علمی)، گوش کردن موسیقی (سنتی یا جاز و نوازندگی) و حضور در مجامع فرهنگ عمومی (موزه هنر، تئاتر و جشن واره). علاوه بر این، وی معرفت فرهنگی و آشنایی با واژگان را هم بخشی از سرمایه فرهنگی در نظر می‌گیرد. البته از دیدگاه سالیوان، تأثیر سرمایه فرهنگی در بازده آموزشی برای پسران در میان خانواده‌های طبقات پایین یا متوسط و برای دختران، در خانواده‌های مربوط به طبقات بالای جامعه بیشتر مشاهده شده است (سالیوان، 2002).

آن چه مسلم است اکثر محققان، کالاها و فعالیت‌های فرهنگی مانند، رفتن به کنسرت و تئاتر، بازدید از موزه‌های هنری و تاریخی، میزان تحصیلات والدین، اهل مطالعه بودن خانواده را نماگرهای مهم سرمایه فرهنگی می‌دانند. البته از دید سالیوان کارکرد تلویزیون و مطالعه برای تقویت مهارت‌های زبانی، اهمیت دارد. ولی از نظر گادیس^{۱۳۹} (2012) چهار نماگر مهم سرمایه فرهنگی فقط: رفتن به موزه، تئاتر، مراکز فرهنگی و عادت به مطالعه دانسته شده است (گادیس، 2012).

وارد^{۱۴۰} (2011) میزان تماشای تلویزیون، علاقه به فیلم، موسیقی، رویدادهای موسیقی، خواندن کتاب، هنرهای تجسمی، غذا خوردن در بیرون منزل، توجه به ورزش، تماشای فعالیت‌های ورزشی، تمرینات بدنی، اهمیت دادن به سلامت بدن، الگوی‌های پوشش، معماری و چیدمان وسایل خانه و شیوه زندگی را نماگرهای سرمایه فرهنگی می‌داند و رابطه‌ی بین سرمایه فرهنگی و محرومیت اجتماعی^{۱۴۱} از دیگر مطالعات وی در این زمینه است.

21. فرضیه‌های پژوهش

1. به نظر می‌رسد بین سرمایه فرهنگی خانواده و دانش جو شدن فرزندان رابطه‌ی معنا داری وجود دارد.
2. به نظر می‌رسد گاهی سرمایه اقتصادی خانواده جای‌گزین سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی می‌گردد.
3. به نظر می‌رسد میزان تأثیر سرمایه فرهنگی بر روی فرزندان با جنسیت آنان رابطه دارد.

22. چارچوب نظری پژوهش

پارادایم مورد استفاده در این پژوهش، برگرفته از نظریه انتقادی^{۱۴۲} است. دیدگاهی که در رابطه با تحلیل‌های اجتماعی سبب کشف مسایل و مشکلات اجتماعی موجود و دگرگونی‌های اجتماعی می‌گردد. صاحب نظران دیدگاه انتقادی در نقد ایدئولوژی کم نظیر بوده به نقش مهم آن در یکی شدن فرد با نظام اجتماعی موجود پی برده و اولین انتقادات چپ، علیه جامعه توده‌ای^{۱۴۳} را بسط

137 - Sociology of literature

138 - Alice Sullivan

139 - Michael Gaddis

140 - Warde Alan

141 - Social exclusion

142 - Critical theory

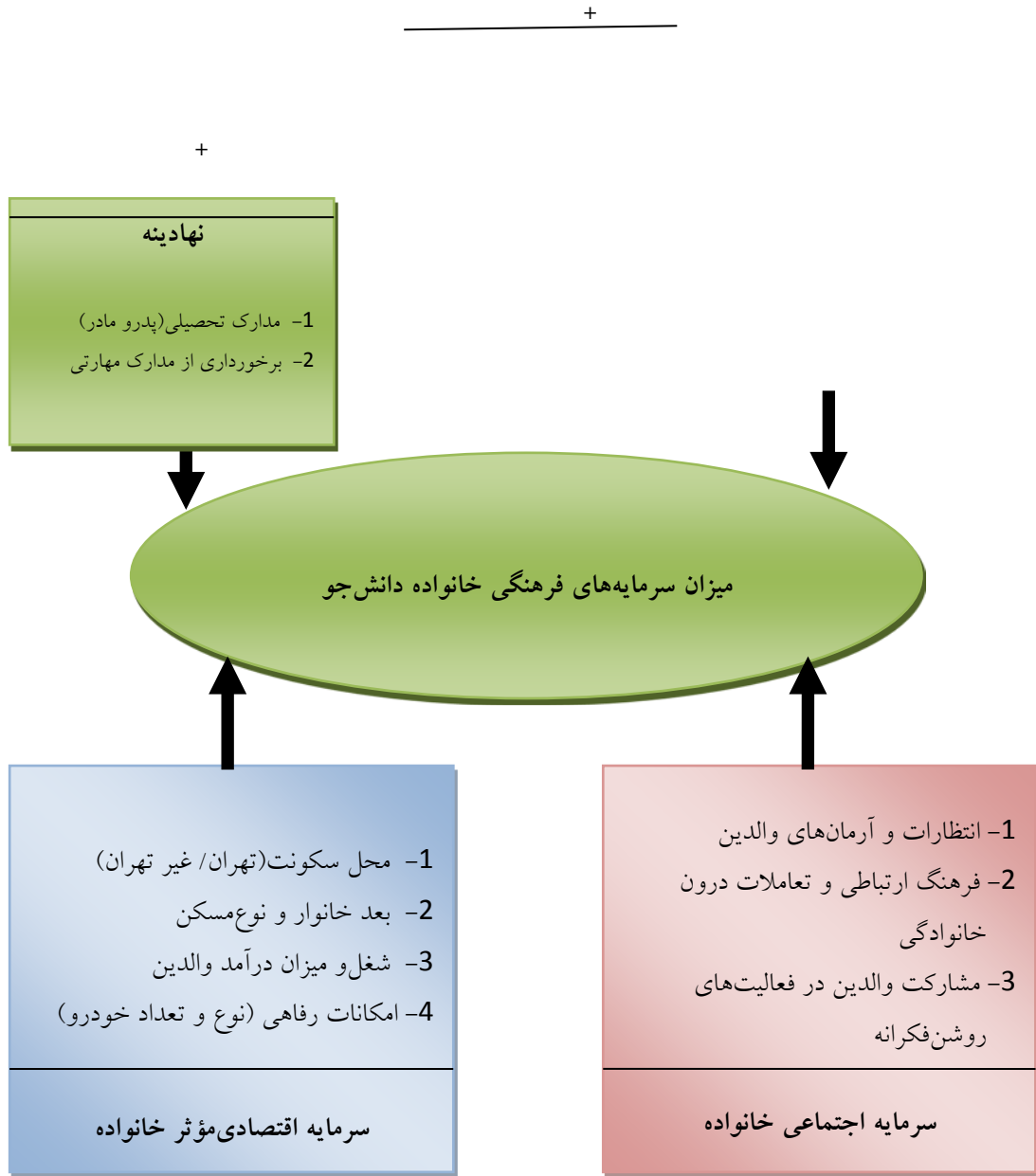
143 - Mass society

دادند و هشداریهای خود در ارتباط با اضمحلال فردیت، آزادی و تهدیدات علیه دموکراسی در جهان سرمایه داری مصرفی را بیان کرده اند.

23. مدل نظری گونه های مختلف سرمایه

مدل گونه های مختلف سرمایه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خانواده بر اساس سنجه های مورد بررسی در جامعه نمونه در شکل 1-2 آمده است که به کمک ابزار پرسش نامه شامل دو بخش (24 پرسش های باز و بسته) و 76 گویه مورد سنجش قرار گرفته است.

سرمایه فرهنگی خانواده	
عینی	ذهنی - کالبدی (عادت واره ها و تمایلات فرهنگی)
برخورداری از کالاهای فرهنگی والا در منزل 1- تعداد کتاب های فارسی و لاتین 2- تعداد تابلوهای هنری 3- فیلم، CD و DVD 4- نوع و تعداد ابزار موسیقی 5- وسایل ارتباطی و اطلاعاتی الکترونیکی	1- مطالعه غیر درسی 2- سبک زندگی و ذائقه های هنری 3- سنت گرایی / مد گرایی 4- مادی گرایی / معنویت گرایی 5- اردوهای علمی و فرهنگی 6- گرایش به سرمایه فرهنگی ایستا 7- گرایش به سرمایه فرهنگی پویا 8- فراگیری زبان خارجی، موسیقی سنتی / جدید، 9- تماشای... 10- شرکت در... 11- شرکت در... 12- شرکت در... 13- شرکت در... 14- سینما 15- تئاتر 16- جشن واره های موسیقی 17- موزه ها 18- ...

مؤلفه های سرمایه فرهنگی خانواده و اثرات جانبی سرمایه های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن در میان خانواده دانش جویان

24. جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر 1013 نفر دانش جوی ورودی سال 1394 دانشگاه صنعتی شریف، اعم از دانش جویان نخبه (عضو بنیاد ملی نخبگان) و غیره در یازده رشته رشته بوده است.

25. محاسبه و روش حجم نمونه گیری

اولین همایش بین‌المللی و سومین ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

حجم نمونه با توجه به فرمول کوکران و امکانات موجود 350 دانش‌جو از میان دانش‌جویان ورودی سال 1394 دانشگاه شریف بدست آمد.

26. ابزار اندازه‌گیری

جمع آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای (مطالعه کتاب‌ها؛ مقاله‌های معتبر و مجلات) و پیمایشی (با استفاده از ابزار پرسش‌نامه پژوهش‌گرساخته با 24 پرسش بسته، نیمه‌باز و 76 گویه) برای سنجش سرمایه‌های فرهنگی دانش‌جویان نخبه و عادی دانشگاه صنعتی شریف استفاده گردید که تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام گرفت. با استفاده از نرم افزار پرسش‌نامه‌ای با 76 سؤال پیش‌آزمون شد، و سپس با استفاده از اطلاعات به دست آمده از این پرسش‌نامه و با روش آلفای کرونباخ امتیاز محاسبه شده برای کل سؤالات محاسبه شد که برای این پرسش‌نامه در مجموع عدد 0/8052 به دست آمد.

نتایج نشان می‌دهد که 66/7 درصد افراد مورد بررسی پسر و 33/3 درصد دختر بوده‌اند.

24/3 درصد پاسخ‌گویان 18 سال، 26/6 درصد 19 سال سن داشته‌اند و میانگین سنی پاسخ‌گویان 19/7 سال است.

27. سطح تحصیلات پدر

0/7 درصد پاسخ‌گویان پدرانی بی‌سواد دارند. 4/7 درصد پدران دارای تحصیلات زیردیپلم، 27/9 درصد دارای تحصیلات دیپلم و 56/3 درصد دارای تحصیلات کاردانی و بالاتر بوده‌اند. 10/4 درصد پاسخ‌گویان میزان تحصیلات پدرشان را ذکر نکرده‌اند.

28. سطح تحصیلات مادر

0/2 درصد پاسخ‌گویان مادرانی بی‌سواد دارند. 5/6 درصد پدران دارای تحصیلات زیردیپلم، 32/7 درصد دارای تحصیلات دیپلم و 50/5 درصد دارای تحصیلات فوق‌دیپلم و بالاتر بوده‌اند. 11 درصد پاسخ‌گویان میزان تحصیلات مادرشان را ذکر نکرده‌اند.

21

29. شاخص سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت‌واره‌ها)

برای دستیابی به شاخص سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت‌واره‌ها) ^{۱۴۴} در نزد پاسخ‌گویان از متغیرهای معدل پیش‌دانشگاهی، میزان مطالعه غیردرسی، حضور در جلسات علمی و میزان موافقت پاسخ‌گویان با عبارتهایی در حوزه عادت‌واره‌ها نظیر موسیقی سنتی و جدید، تعداد مطالعه کتاب‌های غیردرسی و درسی، ادبیات، بی‌انگیزگی به تحصیل، فعالیت‌های درون‌مدرسه‌ای، معنویت‌گرایی، استقلال اقتصادی، و مادی‌گرایی استفاده شد. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در شاخص سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت‌واره‌ها) 17/1 درصد پاسخ‌گویان در حد «خیلی زیاد یا زیاد»، 77/9 درصد در حد «متوسط (تاحدودی)» و 5/3 درصد در حد «کم یا خیلی کم» از سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی برخوردارند.

30. شاخص سرمایه فرهنگی عینی (ابزار، مکان‌ها و کالاهای فرهنگی)

برای دستیابی به شاخص سرمایه فرهنگی عینی (ابزار، مکان‌ها و کالاهای فرهنگی) در نزد پاسخ‌گویان از متغیرهای تعداد کتاب‌های غیردرسی، تعداد ابزار موسیقی، تعداد تابلوهای هنری، تعداد کتاب‌های مطالعه شده، خواندن کتاب‌های درسی، فراگیری موسیقی و هنر، فعالیت‌های هنری، دانستن زبان خارجی، استفاده از اینترنت، شرکت در کلاس‌های ورزشی و علاقه‌مندی به تابلوهای هنری استفاده شد. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در شاخص سرمایه فرهنگی عینی (ابزار، مکان‌ها و کالاهای فرهنگی) 83/5 درصد پاسخ‌گویان در حد «خیلی زیاد یا زیاد»، 14/2 درصد در حد «متوسط (تاحدودی)» و 2/3 درصد در حد «کم یا خیلی کم» از سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی برخوردارند.

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

31. شاخص سرمایه فرهنگی نهادینه (مدرک تحصیلی پدر و مادر)

برای دستیابی به شاخص سرمایه فرهنگی نهادینه (مدرک تحصیلی) در نزد پاسخ گویان از متغیرهای آخرین مدرک تحصیلی پدر و مادر استفاده شد. نتایج این بررسی نشان می دهد که در شاخص سرمایه فرهنگی نهادینه (مدرک تحصیلی) 20/1 درصد پاسخ گویان در حد «خیلی زیاد یا زیاد»، 75 درصد در حد «متوسط (تاحدودی)» و 4/9 درصد در حد «کم یا خیلی کم» از سرمایه فرهنگی نهادینه برخوردارند.

32. شاخص سرمایه اقتصادی مؤثر

برای دستیابی به شاخص سرمایه اقتصادی مؤثر در نزد پاسخ گویان از متغیرهای بُعد خانوار، نوع مدرسه، محل سکونت، نوع مسکن، سطح تحصیلات پدر، سطح تحصیلات مادر، شغل پدر، شغل مادر، سطح درآمد خانواده، نوع خودرو و نظارت درسی والدین استفاده شد. نتایج این بررسی نشان می دهد که در شاخص سرمایه اقتصادی مؤثر 57/9 درصد پاسخ گویان در حد «خیلی زیاد یا زیاد»، 31/5 درصد در حد «متوسط (تاحدودی)» و 10/8 درصد در حد «کم یا خیلی کم» سرمایه اقتصادی مؤثر دارند.

33. تجزیه و تحلیل رگرسیونی فرضیه ها

رگرسیون لجستیک عامل سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت و آره ها) با قبولی در دانشگاه

بررسی بیش تر داده ها، با رگرسیون لجستیک^{۱۴۵} نشان می دهد که عامل سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت و آره ها) بر قبولی دانش جوین در دانشگاه در سطح معنی داری 5 درصد تأثیر دارد.

جدول رگرسیون مدل لجستیک برای تأثیر سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی در بین دانش جوین دانشگاه

شاخص	ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	ضریب رگرسیونی نمایی	مقدار آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری
	coeff	S.E	e^B	wald	d.f.	Sig
سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی (عادت و آره ها)	1/315	0/116	3/723	128/064	1	0/000
ثابت	-2/645	1/067	6/141	14/082	1	0/013

جدول رگرسیون مدل لجستیک برای تأثیر سرمایه فرهنگی عینی در بین دانش جوین دانشگاه

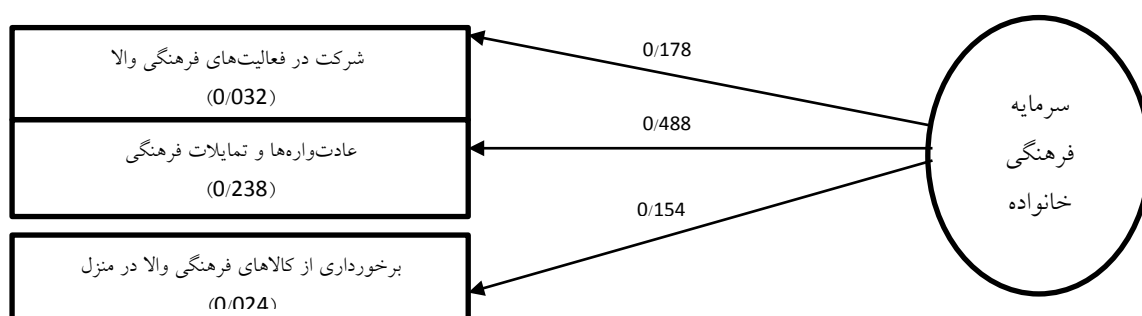
شاخص	ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	ضریب رگرسیونی نمایی	مقدار آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری
	coeff	S.E	e^B	wald	d.f.	Sig
سرمایه فرهنگی عینی	0/982	0/236	2/669	17/348	1	0/000
ثابت	-2/431	0/891	0/088	7/444	1	006

جدول رگرسیون مدل لجستیک برای تأثیر سرمایه فرهنگی نهادینه در بین دانش جوین دانشگاه

شاخص	ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	ضریب رگرسیونی نمایی	مقدار آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری
------	---------------	----------------	---------------------	------------------	------------	---------------

Sig	d.f.	wald	e^B	S.E	coeff	
0/017	1	5/680	0/931	0/030	0/071	سرمایه فرهنگی نهادینه (مدرک تحصیلی پدر و مادر)
0/000	1	35/686	9/373	0/375	2/238	ثابت

نمودار مدل تحلیل تأییدی سازه سرمایه فرهنگی خانواده دانش جویان

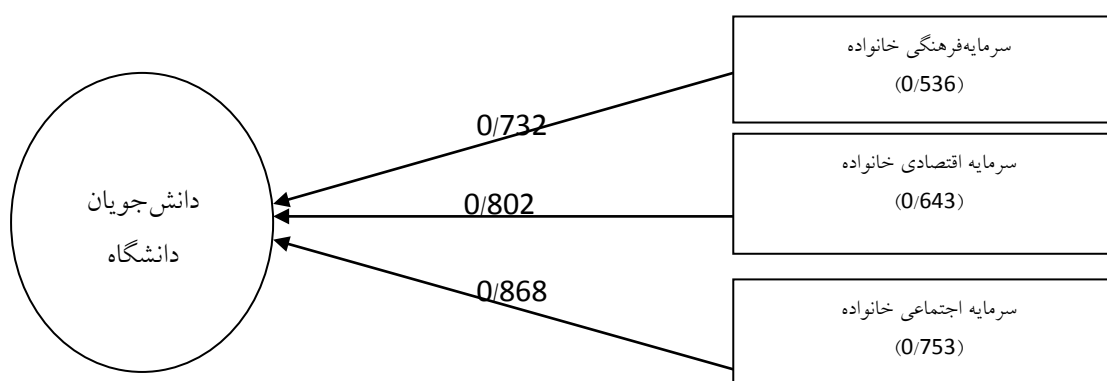

23

تحلیل تأییدی سازه گونه های مختلف سرمایه های خانواده های دانش جویان

تحلیل تأییدی سازه که از سه مؤلفه: «سرمایه فرهنگی خانواده»، «سرمایه اجتماعی خانواده» و «سرمایه اقتصادی مؤثر خانواده» تشکیل شده است؛ نشان می دهد که مؤلفه «سرمایه اجتماعی خانواده» بیشترین بار عاملی 0/868 را بر روی سازه خود را دارد و نشان می دهد که تقریباً 75/3 درصد تغییرات این سازه توسط این مؤلفه سنجیده می شود.

نمودار مدل تحلیل تأییدی سازه خانواده دانش جویان

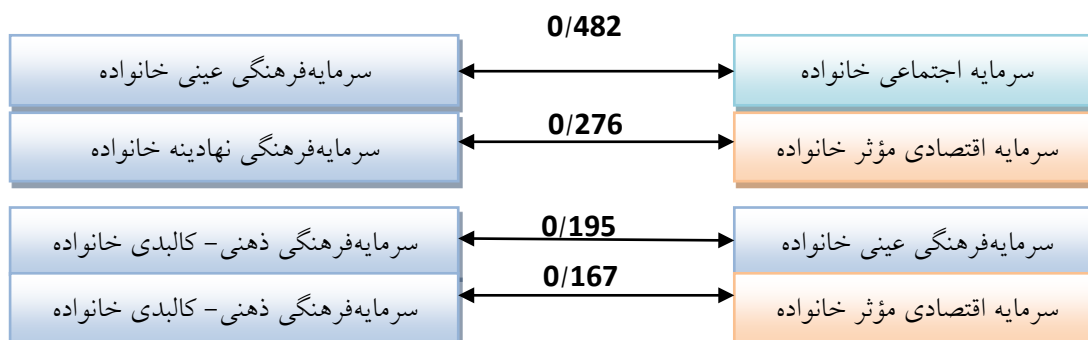

ج. ضریب همبستگی گونه های مختلف سرمایه خانواده دانش جویان

بررسی همبستگی شاخص های سرمایه فرهنگی عینی خانواده، سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی خانواده، سرمایه فرهنگی نهادینه خانواده، سرمایه اقتصادی مؤثر خانواده و سرمایه اجتماعی خانواده با یک دیگر نشان می دهد که بین سرمایه های فرهنگی عینی و اجتماعی خانواده ضریب همبستگی 0/482، بین سرمایه اقتصادی مؤثر و فرهنگی نهادینه خانواده ضریب همبستگی 0/276،

بین سرمایه های عینی و فرهنگی ذهنی - کالبدی خانواده ضریب همبستگی 0/195 و بین سرمایه اقتصادی مؤثر و سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی خانواده ضریب همبستگی 0/167 وجود دارد. از سوی دیگر بین سرمایه اقتصادی مؤثر و سرمایه فرهنگی عینی خانواده ضریب همبستگی 0/062 است و بین سرمایه های اجتماعی خانواده و فرهنگی نهادینه خانواده 0/018- است. یعنی بر پایه ضرایب همبستگی یاد شده می توان چنین روابطی داشت:

نمودار میزان همبستگی گونه های مختلف سرمایه خانواده دانش جویان

بنابراین در خانواده دانش جویان ، سرمایه اجتماعی با سرمایه فرهنگی عینی خانواده بیشترین شدت همبستگی را داشته و سپس سرمایه اقتصادی با سرمایه های فرهنگی نهادینه و سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی خانواده و در آخر سرمایه فرهنگی عینی با سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی خانواده از همبستگی ضعیف تر برخوردارند.

35. جمع بندی و نتیجه گیری

بر اساس این مطالعه، می توان پذیرفت که شاخص های سرمایه اقتصادی مؤثر، سپس سرمایه اجتماعی و سرانجام سرمایه های فرهنگی نهادینه، ذهنی - کالبدی و عینی به ترتیب بر روی فرزندان در دانشگاه نقش داشته و در تحلیل نهایی با توجه به نمودارهای پیشین، شرایط مطلوب زیر برای فرزندان خانواده ها باید فراهم باشد:

سرمایه اقتصادی مؤثر لازم در راستای؛

- توجه به نوع مدرسه (به ویژه غیر دولتی)،
- بُعد خانوار مطلوب (با فرزندان کم تر)،
- مسکن شخصی،
- برخورداری از امکانات رفاهی،
- میزان و نوع شغل و درآمد پدر (بیش تر) و مادر (کم تر)،
- هوش و استعداد تحصیلی.

سرمایه اجتماعی لازم برای؛

- نظارت والدین بر آنان،
- مشارکت والدین در فعالیت های روشن فکرانه،
- فرهنگ ارتباطی و تعاملات درون خانوادگی،
- انتظارات و آرمان های پدر و مادر.

سرمایه فرهنگی ذهنی - کالبدی مانند:

- بعضی عادت واره ها و تمایلات فرهنگی از جمله:

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

- فراگیری زبان خارجی،
 - علاقه به مطالعه پدر و مادر،
 - و شرکت پدر و مادر در فعالیت های فرهنگی والا.
 - سرمایه فرهنگی عینی خانواده مانند:
 - برخورداری از بعضی کالاهاى فرهنگى والا در منزل هم چون تابلوها،
 - سرمایه فرهنگی نهادینه؛
 - تحصیلات پدر بیشتر از مادر.
- از سوی دیگر عوامل زیر چندان نقش تعیین کننده ای برای قبولی فرزند در دانشگاه نداشته است:
- علاقه به مطالعه کتاب های غیردرسی،
 - علاقه به هنر و موسیقی والا،
 - حضور در جلسات علمی داوطلبانه،
 - توجه به شعر، ادبیات و مفاخر فرهنگی،
 - صحبت کردن به زبان خارجی در منزل،
 - رفتن به موزه، تئاتر، سینما و جشنواره های موسیقی و آواز،
 - فعالیت های هنری والا،
 - ارتباط بیشتر با دوستان، نزدیکان و جامعه،
 - معنویت گرایی / مادی گرایی،
 - ورزش و تفریحات جمعی.

25

از ترکیب سرمایه های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی خانواده با یکدیگر بر روی فرزندان در دانشگاه، می توان به شش سنخ مفهومی خانوادگی دست یافت:

(الف) خانواده هایی با سرمایه های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر سه بالا: $(C^{147+}) + (E^{148+}) + (S^{146+})$

(ب) خانواده هایی با سرمایه فرهنگی و اقتصادی بالا ولی سرمایه اجتماعی پایین: $(C^+) + (E^+) + (S^-)$

(ج) خانواده هایی با سرمایه فرهنگی بالا ولی با سرمایه اقتصادی و اجتماعی پایین: $(C^+) + (E^-) + (S^-)$

(د) خانواده هایی با سرمایه های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر سه پایین: $(C^-) + (E^-) + (S^-)$

(و) خانواده هایی با سرمایه فرهنگی پایین ولی با سرمایه اقتصادی و اجتماعی هر دو بالا: $(C) + (E^+) + (S^+)$

(ز) خانواده هایی با سرمایه های فرهنگی و اقتصادی هر دو پایین ولی با سرمایه اجتماعی بالا: $(C^-) + (E^-) + (S^+)$

از شش سنخ مفهومی فرزندان خانواده های یاد شده، فقط فرزندان سه گروه خانواده های (الف)، (ب) و (و) در دانشگاه حضور دارند.

Abstract

In spite of a few previous decades, modern Iranian families have been promoted from the point of institutionalized cultural capital; they have been declined in embodied and objective cultural capital. In this study with the use of survey method and the instrument of

146 - Social capital

147 - Cultural capital

148 - Economic capital

questionnaire the researcher-made (with open, semi-open, closed and axiomatic questions) through the Alpha coefficient of 0/80 with the simple random sample of 350 newcoming students (among 1013 students of Sharif industrial university) of the year 2015 (1394) in Tehran city, shows that embodied (habitus), objective and institutionalized cultural capitals of the family have been compensated by economical and social capitals. This survey proved that education system, universities, media and different social spaces (fields) altogether have the most important roles in promotion and declining of different types of cultural capital up to now. Whereas Pierre Bourdieu in the study of his society, believed and found that cultural capital as the only cause of children's educational achievements amongst the different social groups at the end of the twentieth century.

Key words

Modern family - Survey method - Habitus - Cultural capital - Social capital - Economical capital.

منابع

الف - کاغذی فارسی

- 1- آزاد، جلال (1391). بررسی تاثیر سطح سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، دانشگاه فرهنگیان زنجان.
- 2- اسمیت، فلیپ (2006). درآمدی بر نظریه‌ی فرهنگی، ترجمه: حسن پویان (1387)، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ص 224.
- 3- الیوت، آنتونی. ترنر برایان (2001). برداشت‌هایی در نظریه اجتماعی معاصر. ترجمه فرهنگ ارشاد (1394)، چاپ سوم. انتشارات جامعه شناسان. چاپ سوم. ص 561.
- 4- امیر مظاهری، امیرمسعود (1394). نقش سرمایه فرهنگی و تمایز طبقاتی در شکل‌گیری و تکوین جامعه - شناسی موسیقی. دوره 5، شماره 19، نشریه مطالعات جامعه‌شناسی، صص 7-20.
- 5- بوردیو، پی‌یر (1984). تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی. ترجمه حسن چاوشیان (1393). نشر ثالث.
- 6- بوردیو، پی‌یر (1994). نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه ی مرتضی مردی‌ها، تهران، انتشارات نقش و نگار (1381).
- 7- بون‌ویترز، پاتریس (2010). درس‌هایی از جامعه‌شناسی پی‌یر بوردیو ترجمه جهانگیر جهانگیری، حسن پورسفر، انتشارات آگه 1389.
- 8- توسلی، غلام‌عباس (1386). نقش جنسیت در مصرف کالاهای فرهنگی، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، سال اول، شماره چهارم.
- 9- جمشیدی‌ها، غلام‌رضا، شهرام پرستش (1386). دیالکتیک منش و میدان در نظریه عمل پی‌یر بوردیو، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۰.
- 10- جنکینز، ریچارد (1992). پی‌یر بوردیو. ترجمه: لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان، انتشارات نی سال 1385. صص 43-44.
- 11- رضایی، محمد (1392). ناسازه‌های گفتمان مدرسه: تحلیلی از زندگی روزمره دانش‌آموزی، انتشارات جامعه و فرهنگ.
- 12- روحانی، حسن (1388). اندیشه‌های سیاسی اسلام. جلد سوم: مسایل فرهنگی و اجتماعی. تهران، چاپ سوم.

- 13- ریتزر، جورج. داگلاس جی. گودمن (1393). نظریه جامعه‌شناسی مدرن. خلیل میرزایی و عباس لطفی زاده. نشر جامعه شناسان. ص 111.
- 14- فاضلی، نعمت‌الله (1392). فرهنگ و شهر: چرخش فرهنگی در گفتمان‌های شهری. انتشارات تیسرا.
- 15- فخرایی، سیروس (1388). بررسی رابطه سرمایه‌فرهنگی با هویت‌پذیری. جامعه‌شناسی - سال اول، شماره سوم.
- 16- فکوهی، ناصر (1390). تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی، تهران، نشر نی، چاپ هفتم.
- 17- قربانی ریک، رضا (1393). پویایی میدان‌ها در نظریه بوردیو. دانشگاه تهران.
- 18- کندال، دیانا الیزابت (2010). جامعه‌شناسی معاصر. مترجم: فریده همتی (1393). انتشارات جامعه‌شناسان.
- 19- کیاسی، محمد (1387). بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری اعتماد اجتماعی. تهران: نشر بامروز، ص 45.
- 20- گرنفل، مایکل (1998). مفاهیم کلیدی پی‌یر بوردیو. ترجمه محمد مهدی لیبی (1389). تهران، نشر افکار.
- 21- مدنی، زاهد (1386). نگاهی نو به سرمایه دانش: ضرورت قرن 21. نشر اکابیر.
- 22- مؤید حکمت، ناهید (1392). درآمدی بر رویکرد روش شناختی پی‌یر بوردیو به مفهوم سرمایه فرهنگی، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی 178- سال چهارم، شماره اول، صص 155-165.

ب- الکترونیکی فارسی

- 23- احمدی اصل، فرهاد (1390). سرمایه فرهنگی <http://www.ea3000.blogfa.com/post/19>
- 24- رضایی، محمد (1389). پی‌یر بوردیو؛ نگاهی به مفاهیم عمل، عادت‌واره، میدان در اندیشه‌ی بوردیو. پیام صبا.

ج- منابع انگلیسی

- 25- Bourdieu, Pierre (1996). The state nobility: Elite schools in the field of power. Translated by Lauretta C. Clough Foreword by Loic J. D. Wacquant.
- 26- Bucci, Alberto and, Segre, Giovanna (2011). Culture and human capital in a two-sector endogenous growth model. Department of economics, business and statistics (DEAS), University of Milan.
- 27- DiMaggio, Paul (2002). Arts participation as cultural capital in the United States, 1982-2002: Signs of decline? Toqir Mukhtar Princeton University, Princeton, NJ 08540, USA.
- 28- DiMaggio, Paul. & Useem (2007) Social class and art consumption: The origins and consequences of class differences in exposure to the art in America, p. 161.
- 29- Fan, Jingbo (2007). The impact of economic capital, social capital and cultural capital: Chinese families' access to educational resources. School of public administration, University of International Business and Economics, Beijing, China.
- 30- Finnie, Ross (2010). Cultural capital and access to higher education in Canada. University of Ottawa.
- 31- Foote, John (2009). Cultural consumption and participation, p: 209.
- 32- Gaddis, Michael (2012). The influence of habitus in the relationship between cultural capital and academic achievement S. Department of sociology university of North Carolina at Chapel Hill.
- 33- Gartman, David (2011). Theory and society Bourdieu and Adorno: Converging theories of culture and inequality. Springer.
- 34- Guiso, Luigi (2004). The role of social capital in financial development. American economic review: Vol. 94 No. 3.

- 35-Hayes, Jessica Anne (2004). The impact of social and cultural capital. California state university, Sacramento.
- 36-Honneth, Axel (1990). The fragmented world of the social. Essays in social and political philosophy.
- 37-Knulst, wim & Andries Van Den Brook (2004) Lifestyle and consumption: consequences of stratification. P: 233.
- 38-Kwon, Yoo Jin (2013). Cultural Omnivores' Consumption: Strategic and Inclusively Exclusive. Seoul, Korea.
- 39-Lareau, Annette and Weininger, Elliot B. (2003). Cultural capital in educational research: A critical assessment Temple University; SUNY Brockport .Theory and society 32: 567-606. Kluwer academic publishers. Printed in the Netherlands.
- 40-Rikowski, Glenn (2008). Forms of capital: Critique of Bourdieu on social capital.London.
- 41-Sullivan, Oriel & Katz, Gerro, and Tally, (1995) Leisure, tastes and gender in Britain: changes from the 1960s to the 1990s, p: 165.
- 42-Sullivan, Alice (2002). Bourdieu and education: How useful is Bourdieu's theory for researchers? The Netherlands 'Journal of Social Sciences \ volume, pp.38 – 110.
- 43-Turner, Jonathan H. (2001). Handbook of sociological theory. pp.512-13Springer.
- 44-Tzanakis, Michael (2011).Bourdieu's social reproduction thesis and the role of cultural capital in educational attainment: A critical review of key empirical studies. Education, Vol. 11, No. 1, pp. 76-90
- 45- Weininger, Elliot B & Lareau, Annette (2006) Cultural capital in educational research: a critical assessment. Theory and Society. University of Maryland, College Park.